

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Sociální práce a pastorační péče při úmrtí blízké osoby
odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody**

**Social and pastoral care for incarcerated people going through
bereavement of a close person**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Novák, Ph.D.

Autor:

Bc. Eliška Mrázková

Praha 2025

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Mgr. Petru Novákovi, Ph.D., za cenné rady, jeho ochotu, trpělivost a vstřícný a odborný přístup vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat všem účastníkům výzkumu za ochotu se výzkumu účastnit a za jejich profesionalitu a otevřenost při rozhovorech.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „*Sociální a pastorační péče při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody*“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Eliška Mrázková

Anotace

Tato diplomová práce s názvem Sociální práce a pastorační péče při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody se zabývá mapováním práce sociálních pracovníků a kaplanů ve vězeňské službě ČR. V teoretické části se práce věnuje popisu souvisejících pojmů jako sociální práce, pastorační péče a legislativní ukotvení. V praktické části se práce zaměřuje na výzkum, který je zpracován kvalitativní formou. Cílem výzkumné části je zmapovat dobrou praxi sociální práce a pastorační péče ve vybraných věznicích a identifikovat možné překážky a výzvy při úmrtí blízké osoby prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, kazuistiky odsouzeného muže a následného vyhodnocení.

Klíčová slova

Sociální práce, pastorační péče, úmrtí blízké osoby odsouzeného.

Annotation

This thesis, entitled „Social work and pastoral care in the death of a close person in prison“, deals with the mapping of the work of social workers and chaplains in the prison service of the Czech Republic. In the theoretical part, the thesis describes related concepts such as social work, pastoral care and legislative anchoring. In the practical part, the thesis focuses on research, which is processed in a qualitative form. The aim of the research part is to map good practice of social work and pastoral care in selected prisons and to identify possible barriers and challenges in the death of a loved one through semi-structured interviews, a case study of a male convict and subsequent evaluation.

Keywords

Social work, pastoral care, death of a close person of the convicted person.

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratk	6
Úvod.....	7
1. Sociální práce	8
1.1. Pracovník odborného zacházení ve vězeňství – sociální pracovník.....	8
1.2. Úkoly sociálního pracovníka oddělení výkonu trestu	9
1.3. Úkoly sociálního pracovníka vůči vězněné osobě	10
2. Pastorační péče	12
2.1. Ekumenická spolupráce	12
2.2. Pracovník odborného zacházení ve vězeňství – kaplan	13
2.3. Úkoly vězeňského kaplana oddělení výkonu trestu.....	14
3. Odborná práce s pozůstalými.....	17
4. Legislativní ukotvení	20
4.1. Přerušování výkonu trestu odnětí svobody	20
4.2. Přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody.....	21
4.3. Pohřební obřady	24
4.4. Dohoda o duchovní službě	28
5. Cíle a výzkumné otázky	29
5.1. Cíl práce	29
5.2. Výzkumné otázky	29
6. Metodologie výzkumu	30
6.1. Použité metody a techniky sběru dat	30
6.2. Výzkumný vzorek a výběr	31
6.3. Popis věznic	32
6.4. Etika výzkumu	34
7. Analýza dat.....	35
7.1. DVO 1 – sociální pracovníci	36
7.2. DVO 2 – vězeňští kaplani.....	40
7.3. Kazuistika.....	43
8. Analýza dat – odpovědi na DVO, analýza kazuistiky	48
8.1. DVO 1 – sociální pracovníci	48
8.2. DVO 2 – vězeňští kaplani.....	49
8.3. Kazuistika.....	50
9. Výsledky	52
10. Diskuze.....	54
Závěr	57

Seznam zkratek

DVO – dílčí výzkumná otázka

HVO – hlavní výzkumná otázka

SARPO – souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného

TO – tazatelská otázka

VS ČR – Vězeňská služba ČR

Úvod

Téma diplomové práce "Sociální práce a pastorační péče při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody" si autorka vybrala z následujícího důvodu. Úmrtí blízké osoby je jednou z nejtěžších životních událostí, která zasahuje do všech oblastí lidského života. Tato situace je o to komplikovanější, pokud se s ní musí vyrovnat osoba ve výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení jsou omezeni ve svých možnostech prožívat truchlení a vyrovnávat se se ztrátou, a to jak z hlediska fyzické přítomnosti u umírajícího či na pohřbu, tak z hlediska omezených kontaktů s rodinou a blízkými. V této náročné situaci hraje klíčovou roli podpora ze strany odborníků a specialistů, kteří s odsouzenými ve věznicích pracují.

Tato diplomová práce se zaměřuje na specifickou oblast sociální práce a pastorační péče, a to na jejich roli a práci či péči při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem práce je zmapovat a analyzovat, jakým způsobem sociální pracovníci a vězeňští kaplani ve vězeňské službě České republiky v této situaci odsouzeným pomáhají, jak s nimi pracují a jaké jsou jejich možnosti a limity. Diplomová práce se zaměří na praktické aspekty poskytování podpory, včetně legislativního rámce, který upravuje například možnosti přerušování výkonu trestu odnětí svobody z důvodu účasti odsouzeného na pohřbu blízké osoby.

Práce je strukturována do deseti hlavních kapitol. První čtyři kapitoly poskytují teoretický základ pro pochopení a popis problematiky. Seznamují s rolemi a úkoly sociálního pracovníka a vězeňského kaplana v kontextu vězeňství, práci s pozůstalými a s relevantní legislativou. Následující kapitoly se věnují metodologii výzkumu, analýze dat a prezentaci výsledků. Výzkum je založen na kombinaci kvalitativních metod, konkrétně na polostrukturovaných rozhovorech se sociálními pracovníky a vězeňskými kaplany a na analýze kazuistiky.

Autorka věří, že tato práce přinese cenné poznatky o specifikách poskytování sociální a pastorační péče odsouzeným v situaci úmrtí blízké osoby a přispěje k diskuzi o možnostech zlepšení a zefektivnění této podpory v rámci českého vězeňského systému. Zároveň autorka doufá, že práce poslouží jako užitečný zdroj informací pro odborníky i studenty, kteří se touto problematikou zabývají.

1. Sociální práce

Sociální práce má velké množství definic a každý si může pod tímto pojmem představit různá pojetí. Sociální práce je postavena na koncepci lidských práv a sociální spravedlnosti. Jedná se o komplexní profesionální disciplínu, kdy se pojí teoretické poznatky s praktickou pomocí jedincům či skupinám, kteří se nachází v obtížné životní situaci. Můžeme ji také označit za vysoce specializovanou pomáhající činnost, kdy cílem je zvyšování a stabilizace kvality života u jedinců či skupin, u kterých je právě kvalita života ohrožena či omezena.

V České republice definuje sociální práci Matoušek (2003, s. 11) následovně: *„Sociální práce je společenskovední disciplína 12 i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života”.*

1.1. Pracovník odborného zacházení ve vězeňství – sociální pracovník

Dle zákona *„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb“* (108/2006 Sb., o sociálních službách).

Dle nařízení vlády je specifikace práce sociálního pracovníka jakožto pracovníka odborného zacházení ve vězeňství definována následovně:

- „1. Metodická a specializovaná poradenská činnost poskytovaná odborným zaměstnancům, tvorba výchovných a vzdělávacích dokumentů, evaluačních nástrojů a preventivních programů.*
- 2. Preventivní, primárně diagnostická a konzultační činnost u vězňených osob nebo chovanců, koordinace a aplikace dílčích penitenciárních postupů k naplnění účelu výkonu trestu, nových*

výchovných metod a metod z jiných odvětví.

3. Metodické usměrňování podmínek výkonu trestu odnětí svobody z hlediska naplnění jeho účelu.

4. Poskytování psychoterapeutických služeb, edukativního, psychologického i speciálního poradenství, sociálního výcviku, arteterapie, ergoterapie a pohybové terapie včetně řešení zátěžových situací vězněným osobám, chovancům i zaměstnancům ve vězeňství.

5. Zajišťování a poskytování odborného sociálního poradenství a provádění sociální práce u vězněných osob a chovanců, s jejich rodinami, nebo skupinami v tíživých životních situacích, poskytování krizové pomoci a sociální rehabilitace.

6. Sociální práce zaměřená na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo výskytem problémů v osobním nebo sociálním vývoji v důsledku uvěznění (prisonizace).

7. Provádění komplexního sociálního šetření ve věznicích, vazebních věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence, s cílem včasného podchycení jedinců, kteří jsou ohroženi ztrátou sociálních dovedností v důsledku dlouhodobého uvěznění, ztrátou sociálního zázemí, sociálním vyloučením po propuštění, a následného poskytování včasné intervence ke snížení rizik prisonizace a sociálního vyloučení.

8. Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob ve věznicích, vazebních věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence s efektivním dopadem na dobu po propuštění.“ (222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě).

1.2. Úkoly sociálního pracovníka oddělení výkonu trestu

Sociální pracovník plní odpovědně úkoly a povinnosti, vyplývající z právních předpisů tak, aby byl zabezpečen účel výkonu trestu při důsledném respektování lidské a občanské důstojnosti vězněných osob. Dbá, aby vůči vězněným osobám byla uplatňována pouze ta omezující opatření, která jsou nezbytně nutná z hlediska bezpečnosti, ochrany života a zdraví osob a majetku ve věznici a byla jim omezována pouze občanská práva vymezená zákonem o výkonu trestu.

Sociální pracovník oddělení výkonu trestu zajišťuje samostatnou sociální práci, zahrnující pomoc a podporu odsouzeným v rozsahu stanoveném zákonem upravujícím poskytování sociálních služeb. Zaměřuje sociální práci s odsouzenými na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života a schopnost soběstačného způsobu života v souladu se zákonem. Při její realizaci dbá zajištění a dodržení standardů kvality poskytování sociálních služeb

a profesní etiky.

1.3. Úkoly sociálního pracovníka vůči vězněné osobě

Komplexní zpráva

Dle Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR „Komplexní zpráva se zpracovává prostřednictvím nástroje určeného k penitenciárnímu hodnocení, jímž je Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených (dále jen „nástroj SARPO“). Nástroj SARPO s ohledem na délku věznění, přítomnost specifické trestné činnosti a věk odsouzeného určuje zpracovávanou verzi, počítá statické a dynamické riziko, zaměřuje se na riziko újmy a hodnotí motivaci a sebereflexi odsouzeného. Obsahuje též další důležité skutečnosti týkající se odsouzeného. Primárním účelem zpracování komplexní zprávy je vyhodnotit pravděpodobnost rizika recidivy. Na základě zjištěné míry rizika nastaví k tomu určení zaměstnanci Vězeňské služby zacházení s odsouzeným ve výkonu trestu. Zjištění a výstupy v komplexní zprávě přiměřeně a kontextuálně využívají odborní zaměstnanci v průběhu výkonu trestu, např. při rozhodování o udělení volného pohybu odsouzenému uvnitř nebo mimo věznici.“ (44/2018 zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím SARPO, interní předpisy VS ČR¹)

Sociální pracovník zjišťuje sociální situaci u osob ve výkonu trestu za účelem zpracování sociálního posouzení, které je podkladem pro sestavení komplexní zprávy o odsouzeném. Dále posuzuje potřeby a mapuje rizika odsouzených v souvislosti s předcházením nepříznivé sociální situace během věznění a po propuštění, a na základě těchto zjištění zpracovává doporučení a návrhy pro řešení do komplexní zprávy. Poskytuje základní sociální poradenství odsouzeným v přijímacích a nástupních oddílech v jejich nepříznivé sociální situaci a v rámci poradenství spolupracuje s poskytovateli sociálních služeb a dalších služeb dle potřeb pro řešení rizik odsouzených. Sociální pracovník zjišťuje a provádí posouzení příčin negativních jevů a navrhování a realizace preventivních opatření v rámci sestavování komplexní zprávy o odsouzeném.

Samostatné úkoly

Dle interních předpisů, jakým je v tomto případě popis pracovní činnosti sociálního pracovníka ve Vězeňské službě ČR, který je zpracován dle interního předpisu Vězeňské

---

¹ Interní předpisy VS ČR: písemné dokumenty, které vytváří a vydává Vězeňská služba ČR pro úpravu svých vnitřních záležitostí, procesů, vztahů a postupů svých zaměstnanců. Jedná se o vnitřní pravidla a směrnice, které závazně určují, jak se má v rámci Vězeňské služby ČR postupovat v různých situacích.

služby ČR, sociální pracovník poskytuje odsouzeným umístěným ve standardních nebo specializovaných oddílech sociálně-právní poradenství, sociální práci zaměřuje na jedince, rodiny a skupiny se zvýšenými riziky v důsledku problémového způsobu života a v důsledku prizonizace. Plánuje společně s odsouzenými průběh řešení jejich nepříznivé sociální situace, a to formou tzv. individuálního plánování (písemná forma individuálního plánu). Sociální pracovník je zde klíčovým pracovníkem a s odsouzenými průběžně hodnotí, jak jsou naplňovány jejich osobní cíle. Při individuálním plánování využívá model case management. V rámci nastaveného individuálního plánu pracuje jeden sociální pracovník paralelně s maximálně deseti odsouzenými.

Sociální pracovník provádí výchovnou a poradenskou činnost pro odsouzené (poradenství v oblastech orientace v sociálních systémech, práva, vzdělávání), garantuje kontinuální sociální práci, v jejímž rámci udržuje přímé pracovní kontakty se sociálními pracovníky – sociálními kurátory, kurátory pro mládež, pobočkami úřadu práce (strategii výkonu sociální práce na úrovni a v rozmezí sociální práce v podmínkách příslušné věznice), koordinuje a vyhodnocuje spolupráci s místně příslušným střediskem Probační a mediační služby, spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení.

Dále zprostředkovává kontakty s nestátními neziskovými organizacemi zajišťujícími zejména sociální služby, podporu nebo ochranu osob se zdravotním postižením a znevýhodněných osob, charitativní činnost, podílí se na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a na zpracování vnitřní diferenciaci odsouzených. Navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, podílí se na řešení sociálních problémů.

2. Pastorační péče

Pastorační péče je specifický druh péče, který se zaměřuje na duchovní a existenciální potřeby člověka. Pastorační péče se neomezuje pouze na věřící, ale je určena pro všechny, kteří hledají smysl života.

Opatrný definuje pastorační péči následovně „*Pastorační péčí v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.*“ (Opatrný, 2005, str. 9)

Důležité je, že pastorační péče není určena pouze pro aktivně věřící, a není ani výsadou pouze duchovních osob (kněží, jáhnů atd.). Duchovní oporu lze poskytovat i v běžném, "laickém" životě a bez speciálního vzdělání. Avšak, zejména v římskokatolické tradici, existují situace, kdy laici nemohou plně nahradit duchovního. Římskokatolická církev má v této oblasti jasně definované role a je důležité je respektovat. Potřeba duchovní podpory je univerzální a nezávisí na konkrétním vyznání. Každý jedinec je vnímán jako jednota těla, mysli a ducha, a má svobodu rozvíjet všechny tyto aspekty svého bytí. Tyto potřeby lze naplňovat v různých sférách života – v rodině, v práci, mezi přáteli. Existuje mnoho přirozených míst, kde se s prvky duchovní péče můžeme setkat. Klíčové je ale pochopit, co duchovní péče vlastně znamená.

Jako jednu z hlavních definic bychom mohli označit následující: „*Pastorační péče je charakteristických rysem života křesťanské církve. Důraz je kladen na posílení víry a na zvládnutí životních krizí a problémů z pozice víry.*“ (Křivohlavý, 2000, str. 10-12)

2.1. Ekumenická spolupráce

Výraz ekumena vychází z řeckého *oikumené*, což znamená zabydlená země, svět a vyjadřuje církevní směřování k jednotě církví a jejich svědectví po světě.² V kontextu křesťanství se tento termín začal používat pro označení univerzální církve. Základní definice ekumenismu je vnímána jako hnutí usilujícího o jednotu křesťanů, ale zároveň ji obohacuje o specifické akcenty. Dle Halíka (2004) je ekumenismus v širším kontextu chápán následovně: „*Ekumenismus není jen záležitostí vztahů mezi církvemi, ale je to i výzva k dialogu*

---

² SALAJKA, Milan. Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů: pro školu, pracovní a dům. Blahoslav. Praha: Církev československá husitská, 2000. ISBN 80-7000-504-1.

a spolupráci se všemi lidmi dobré vůle, ať už jsou jakéhokoli náboženského vyznání nebo bez vyznání.“

Podle Rahnera (1996) je základem ekumenického hnutí opravdový dialog. Tento dialog je zaměřen na otevřenou budoucnost, která bere v úvahu církevní společenství v jejich celistvosti. Ekumenický dialog se zabývá vším, co napomáhá jednotě křesťanů – ať už jde o sdílení informací o životě a učení jednotlivých církví, snahu o hlubší porozumění současným teologickým směrům, překlad vlastní teologie do jazyka ostatních církví (a naopak), odstraňování skutečných rozdílů v učení, nebo dohody o společných aktivitách. Rahner vnímá hlavní překážku ekumenického hnutí ve dvou oblastech: v nedostatku vnitřní touhy po jednotě mezi křesťany a v nepružnosti církevních institucí, které by pro dosažení jednoty musely projít zásadními proměnami.

Někdy se pojem širší ekumenismus dle Štampacha (1998) používá pro pozitivní a vzájemné vztahy mezi náboženstvími. Cílem takového mezináboženského ekumenismu však není sjednocení náboženství, ale obnova vzájemné úcty, spolupráce pro dobro lidí, vzájemné poučení a podobně.

Dle Martinka je ekumenický charakter duchovní služby v české vězeňství uváděn následovně: *„Duchovní služba v české vězeňství je o počátku koncipována jako ekumenická, nadkonfesijní. To znamená, že jednotlivé křesťanské církve, které se na ní podílejí, neprosazují své vlastní zájmy, ale pracují společně v duchu biblických zásad, které všechny křesťany spojují. Projevuje se to jak v organizačním systému kaplanů i dobrovolníků, tak v jejich způsobu práce.“* Dále uvádí: *„Kaplan dále nesmí nikoho nutit ke vstupu do jakékoli církve č k souhlasu s jejím učením, má respektovat a podporovat náboženské kořeny každého klienta a jeho církevní tradici, v případě potřeby spolupracovat se zástupci ostatních církví. Pokud vězněná osoba projeví zájem o křest v konkrétní církvi, má příslušný duchovní jednak konzultovat tuto žádost s duchovními ostatních církví, kteří působí v téže věznici, jednak dbát na dostatečné období katechumenátu; u kratších trestů je vhodné odložit křest až do období po propuštění.“* (Martinek, 2022, str. 64-65)

2.2. Pracovník odborného zacházení ve vězeňství – kaplan

Dle Martinka *„Vězeňská služba zaměstnává jednak příslušníky ozbrojených složek (vězeňská stráž, justiční stráž), kteří jsou vůči svému zaměstnavateli ve služebním poměru podle zvláštního zákona, jednak občanské zaměstnance, kteří jsou v pracovním poměru podle zákoníku práce. Kaplan patří mezi občanské zaměstnance, zde se pak řadí do skupiny odborných pracovníků, jejichž hlavním úkolem je působit na vězněné osoby s cílem vytvořit*

předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění.“ (Martinek, 2022, str. 62)

Kaplan je odborným zaměstnancem oddělení výkonu trestu a kvalifikovaným odborníkem v oblasti náboženské a spirituální. Jeho činnost je zaměřena zejména na oblast obecně duchovních, náboženských a pastoračních aspektů výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených a zaměstnanců). Kaplan odpovídá za odbornou úroveň v oblasti duchovní, náboženské, pastorační a obecně etické. Je zodpovědný za řádné poskytování duchovních služeb v jejich ekumenické šíři, kdy zastupuje nejen svou církev, ale všechny církve sdružené v Ekumenické radě církví a České biskupské konferenci; přitom se řídí Služebním kodexem ekumenické spolupráce. Dále se kaplan vyjadřuje pro potřeby kvalifikovaného rozhodnutí ředitele organizační jednotky k pověřeným osobám, nečlenům Vězeňské duchovenské péče, žádajícím o povolení vstupu za účelem duchovního a pastoračního působení ve věznicí a v oblasti církevní problematiky, nových náboženských směrů a náboženských předmětů. Kaplan je oprávněn věnovat se pastoračně zaměstnancům organizační jednotky, kterým je v případě potřeby k dispozici v míře a intenzitě odpovídající jejich duchovním i obecně lidským potřebám.

2.3. Úkoly vězeňského kaplana oddělení výkonu trestu

Kaplan plní odpovědně úkoly a povinnosti, vyplývající z právních předpisů tak, aby byl zabezpečen účel výkonu trestu při důsledném respektování lidské a občanské důstojnosti vězněných osob. Dbá, aby vůči vězněným osobám byla uplatňována pouze ta omezující opatření, která jsou nezbytně nutná z hlediska bezpečnosti, ochrany života a zdraví osob a majetku ve věznicí a byla jim omezována pouze občanská práva vymezená zákonem o výkonu trestu.

Kaplan zpracovává listinnou dokumentaci a dokumentaci elektronickou, vedenou ve Vězeňském informačním systému o péči poskytované odsouzeným a o aktivitách programů zacházení, které vede.

Samostatné úkoly

Dle interních předpisů, jakým je v tomto případě popis pracovní činnosti kaplana ve Vězeňské službě ČR, který je zpracován dle interního předpisu Vězeňské služby ČR, kaplan oddělení výkonu trestu plní při práci s odsouzenými zejména tyto úkoly:

- a) provádí individuální nebo skupinové pastorační rozhovory s odsouzenými,
- b) zajišťuje bohoslužby, dle místních podmínek a aktuálních potřeb přitom spolupracuje s osobami pověřenými církvemi k dobrovolné činnosti zajišťující duchovní péči. K tomuto

- účelu je oprávněn vnášet náležitosti nezbytné pro provádění náboženských úkonů,
- c) zajišťuje skupinovou nebo individuální činnost zaměřenou zejména na studium Bible, duchovní život, modlitbu a křesťanské učení, věnuje se etickým, obecně lidským a vztahovým otázkám,
  - d) působí na posilování duchovní a osobnostní integrity odsouzených, zejména ve vztahu k zodpovědnosti za jejich jednání a přípravě na zařazení se zpět do občanské společnosti,
  - e) organizuje kulturní a přednáškové akce zpravidla s duchovním obsahem,
  - f) zajišťuje vhodnou náboženskou a etickou literaturu včetně audio či video pomůcek,
  - g) spolupracuje s ostatními odbornými zaměstnanci při výchovném a odborném působení na odsouzené,
  - h) podle svého odborného zaměření a místních podmínek osobně vede aktivity z oblasti duchovní, zájmové a vzdělávací,
  - i) věnuje zvýšenou individuální péči o odsouzené v krizových psychických stavech a se závažnějšími sociálními problémy,
  - j) při práci s odsouzenými pomáhá zmírnit negativní dopad jejich izolace a zvýšit pravděpodobnost jejich řádného života po návratu do občanské společnosti,
  - k) podílí se na vytváření podmínek pro začlenění odsouzených osob do občanského života, za dodržení zákonných a bezpečnostních podmínek může být v pastoračním kontaktu s osobami blízkými odsouzených,
  - l) podílí se na řešení vztahových, rodinných a sociálních problémů odsouzených ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci a dalšími subjekty,
  - n) je oprávněn při poskytování duchovní služby se souhlasem vedoucího oddělení, v odůvodněných případech, opatřovat pro odsouzené drobné náboženské předměty a devocionálie. Poskytuje odborné stanovisko při rozhodování o ponechání jiných věcí odsouzeným podle právního předpisu,
  - o) v případě potřeby se vyjadřuje k požadavkům odsouzených na upravenou stravu z náboženských důvodů, podle možností zprostředkovává kontakt odsouzených s duchovními jiných církví a náboženství,
  - p) vede stanovenou dokumentaci včetně elektronické evidence v informačním systému, při zachování pravidla mlčenlivosti ve věcech důvěrně sdělených a tzv. zpovědního tajemství,
  - q) ve vztahu k odsouzeným přistupuje individuálně a citlivě, s přihlédnutím ke kulturní a náboženské tradici žadatele o duchovní službu.

Je oprávněn při své činnosti v organizační jednotce i jiných příležitostech souvisejících s touto činností nosit na klopu nebo zavěšený na řetízku kovový odznak bronzové nebo bílé barvy se symbolem duchovní služby, případně používat nášivku s textem "Vězeňská duchovní

služba", umístěnou na pravém rukávu.

3. Odborná práce s pozůstalými

„Smrt blízkého člověka představuje extrémní zásah do života pozůstalých. V jediném okamžiku se radikálně mění celý jejich život. Doposud existující jistoty se z jejich života náhle vytratily, jejich svět je smrtí milovaného člověka nečekaně a navždy změněn.“ (Špatenková, 2013, str. 9)

Podle Wordena (2013) jsou pozůstalí ve většině případů schopni sami zvládnout proces truchlení a adaptovat se na ztrátu. Průběh procesu truchlení u pozůstalých závisí do velké míry na jejich sociální situaci, ve které hraje roli rodinná dynamika a sociální pomoc.

Hlavním cílem poradenství pro pozůstalé je pomoci pozůstalým adaptovat se na ztrátu blízkého člověka a pomoci jim přizpůsobit se nové realitě života bez zesnulého. Worden (2013) také popisuje čtyři specifické cíle poradenství, které korespondují se čtyřmi úlohami truchlení z jeho navrženého konceptu truchlení. K těmto specifickým cílům náleží: *pomoc přijmout realitu ztráty, pracovat s emocionální a behaviorální bolestí, překonat různé překážky v přizpůsobení se po ztrátě blízkého člověka a pomoci mu nalézt způsob, jak vytvořit vztah se zesnulým, tak, aby se mohl znovu navrátit do běžného života*. Worden (2013) dále ve shodě s výše uvedenými specifickými cíli, uvádí výčet principů a postupů, které zefektivňují poradenství pro pozůstalé:

- pomoci pozůstalému akceptovat ztrátu
- pomoci pozůstalému identifikovat a prožívat své emoce
- pomoci pozůstalému žít bez zesnulého
- pomoci pozůstalému najít smysl ztráty
- pomoci pozůstalému v emocionálním odpoutávání se od zesnulého
- poskytnout pozůstalému dostatek času na truchlení
- vysvětlit normální reakce na ztrátu blízkého člověka
- respektovat individuální rozdíly v procesu truchlení
- prozkoumat obranné mechanismy a copingové strategie pozůstalých
- identifikovat komplikované truchlení a doporučit vhodnou pomoc

V poradenství pro pozůstalé jsou struktura a průběh procesu víceméně shodné s jinými poradenskými přístupy, ovšem z potřeb a specifické situace pozůstalých vyplývají určitá jedinečná specifika.

Ještě před samotným úmrtím blízké osoby může započít poradenský proces, a to v případě, kdy poradce zastává současně i jinou roli – například zdravotní sestry, sociálního pracovníka aj. - a doprovází, pečuje o umírajícího. V tomto období se již mohou příbuzní a další blízcí umírajícího obracet na poradce v kontextu očekávané ztráty. Specifickým momentem se stává

možnost přítomnosti poradce při samotném úmrtí blízké osoby nebo při oznamování smrti pozůstalým. Zvláště v situacích náhlé, nepředvídané ztráty se poradce může transformovat v krizového intervenanta.

Práce s pozůstalými představuje vysoce specializovaný a citlivý obor psychosociální podpory, který se zaměřuje na komplexní pomoc lidem vyrovnávajícím se se ztrátou blízké osoby. Hlavním cílem je provázet jedince náročným procesem truchlení a pomoci mu znovu nalézt psychickou rovnováhu.

Tento odborný přístup zahrnuje několik klíčových rovin. V první řadě jde o psychologickou podporu, která spočívá v poskytování bezpečného prostoru pro prožívání emocí. Individuální terapeutické vedení umožňuje pozůstalým normalizovat a validovat jejich prožívané pocity, čímž jim pomáhá lépe pochopit a zpracovat vlastní zármutek.

Komunikační intervence hrají zásadní roli v celém procesu. Aktivní naslouchání a empatický doprovod vytváří prostor pro otevřenou a autentickou komunikaci. Odborníci podporují pozůstalé ve verbalizaci zármutku, což je klíčový krok k postupnému vyrovnávání se se ztrátou.

Nedílnou součástí práce s pozůstalými jsou adaptační strategie. Ty zahrnují pomoc při přehodnocení životní situace. Cílem je pomoci jedinci znovu najít smysl a motivaci v životě, a to i přes bolestnou zkušenost ztráty.

Profesionální práce s pozůstalými vyžaduje hlubokou odbornost, citlivost a schopnost individuálního přístupu. Každý člověk prožívá ztrátu jedinečným způsobem a potřebuje specifickou míru podpory. Klíčem je vytvořit bezpečný, respektující prostor, který umožní pozůstalým postupně integrovat bolestnou zkušenost do svého života a najít novou rovnováhu.

Tento komplexní přístup zahrnuje nejen psychologickou intervenci, ale také praktickou podporu při zvládání každodenních výzev, které ztráta blízké osoby přináší.

Špatenková (2013) ve své publikaci uvádí následující faktory, které mohou proces zármutku ovlivňovat: *„sociokulturní aspekty, gender a věk pozůstalého, jeho osobnost, tělesné a duševní zdraví, náboženské a filozofické přesvědčení, předcházející životní zkušenosti, dostupnost a povaha sociální opory, vzory a modely z primární rodiny, charakter vztahu se zemřelým, okolnosti úmrtí a okolnosti, za nichž se o „tom“ pozůstalý dozvěděl, význam, který této „události“ truchlící přikládá“* (Špatenková, 2013, str. 9)

Dále pak uvádí:

„Práva a potřeby pozůstalých:

- *potřeba času (je „čas truchlit i přestat truchlit“; čas být s ostatními, ale také čas „být sám“),*

- *přístup k realitě (příležitost strávit určitý čas se zemřelým; účast na smysluplném „rituálu přechodu“, např. pohřbu),*
- *empatie (ze strany poradce pro pozůstalé, ostatních členů rodiny, přátel, kolegů, kteří chtějí pochopit, jaká zkušenost to pro truchlícího mohla být),*
- *svolení (vyjádřit myšlenky a pocity bez odsouzení, truchlit jakýmkoli způsobem, který je pro daného pozůstalého ten „správný“),*
- *udržet individualitu (aby někdo pochopil zkušenosti truchlícího tak, jak ovlivňují „tohoto klienta“, aby se ostatní, zvláště jde-li o poradce pro pozůstalé, ptali na to, jak víra/kultura/rodina ovlivňují jeho truchlení),*
- *„mít advokáta“ (poradce pro pozůstalé je připraven facilitovat zármutek pozůstalých, poskytnout jim soucitnou podporu v případě potřeby i ochranu a péči)“ (Špatenková, 2013, str. 9)*

Smrt blízkého představuje zásadní zlom v životě pozůstalých, který radikálně mění jejich dosavadní jistoty. Většina pozůstalých je schopna zvládnout proces truchlení samostatně, přičemž průběh truchlení závisí na sociální situaci. Cílem poradenství je tedy pomoci pozůstalým přijmout realitu ztráty, zpracovat emocionální bolest, adaptovat se na život bez zesnulého a najít nový smysl života. Klíčové principy podpory zahrnují individuální přístup, empatickou komunikaci, poskytnutí bezpečného prostoru pro prožívání emocí, pomoc při hledání nové životní rovnováhy. Proces truchlení mohou ovlivňovat faktory jako je věk, osobnost, sociální zázemí, okolnosti úmrtí a individuální přístup. Profesionální podpora pozůstalých vyžaduje citlivost, odbornost a respekt k jedinečnosti každého člověka.

4. Legislativní ukotvení

V České republice je věznění odsouzených upraveno několika zákony, zejména zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje zejména podmínky výkonu trestu odnětí svobody, zacházení s odsouzenými, pracovní činnost a vzdělávání odsouzených, styk odsouzených s vnějším prostředím, podmíněné propuštění a jiné formy ukončení výkonu trestu.

Kromě zákona o výkonu trestu se na věznění odsouzených vztahují i další právní předpisy, jako například trestní zákoník a trestní řád. Generálním ředitelem Vězeňské služby České republiky jsou vydávána nařízení, která upravují různá specifika, která se vztahují na vězněné osoby. Dále má každá organizační jednotka vydán svůj vlastní Vnitřní řád, který je vydán v souladu s § 14 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Vnitřní řád je aprobován Generálním ředitelstvem Vězeňské služby České republiky.

4.1. Přerušování výkonu trestu odnětí svobody

Přerušování výkonu trestu odnětí svobody je dočasné přerušování výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených. Přerušování výkonu trestu realizované u odsouzených mimo věznici musí být uplatňováno individuálně, na základě diferencovaného přístupu k odsouzeným a úspěšného plnění všech složek programu zacházení, při současném respektování právních a bezpečnostních kritérií.

Dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je přerušování výkonu trestu upraveno následovně.

„§ 56, Přerušování výkonu trestu

(1) V případě úspěšného plnění programu zacházení a dosahování účelu výkonu trestu může ředitel věznice formou odměny přerušit výkon trestu odsouzenému až na 20 dnů během kalendářního roku. Doba přerušování se počítá do výkonu trestu.

(2) Pro naléhavé rodinné důvody může ředitel věznice přerušit odsouzenému výkon trestu až na 10 dnů během kalendářního roku.

(3) Je-li třeba odsouzenému neodkladně poskytnout zdravotní službu, kterou nelze zajistit ve věznici nebo ve specializovaném zdravotnickém zařízení Vězeňské služby, může ředitel věznice na nezbytně nutnou dobu výkon trestu odsouzenému přerušit. Pokud si odsouzený újmu na zdraví nezpůsobil úmyslně, doba přerušování výkonu trestu nepřesahující 30 dnů v kalendářním roce se započítává do doby výkonu trestu.“

4.2. Přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody

Dle interních dokumentů Vězeňské služby ČR tato kompetence náleží řediteli věznice. Odsouzený specifikuje žádost o přerušování výkonu trestu, ve které zdůvodní, na jakém základě žádá o toto povolení. V ojedinělých případech může také o přerušování výkonu trestu odnětí svobody požádat rodinný příslušník vězněné osoby. Naléhavými rodinnými důvody pro přerušování výkonu trestu jsou skutečnosti, které hluboce zasahují do citového vztahu odsouzeného k jeho blízkým osobám, nebo které mohou mít vážné důsledky v sociální nebo ekonomické oblasti jeho rodinných příslušníků nebo odsouzeného a jež zároveň vyžadují neodkladnou přítomnost odsouzeného u rodiny.

Při žádosti o přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody jsou nejčastěji uváděny následující odůvodnění: úmrtí v rodině, narození dítěte, vážné onemocnění osoby blízké, svatba v rodině, řízení o pozůstalosti, řešení bytových záležitostí anebo zaměstnání odsouzeného.

Návrh na přerušování výkonu trestu (dále jen „návrh“) zpracovává, v elektronické formě zaznamenává ve Vězeňském informačním systému a předkládá zpravidla vychovatel, jemuž je odsouzený svěřen do péče. V odůvodnění návrhu se vždy uvede vyhodnocení plnění programu zacházení, posouzení osobnostních předpokladů odsouzeného s ohledem na charakter jím spáchané trestné činnosti, jakož i další skutečnosti hodné zřetele. Návrh opatří vychovatel záhlavním razítkem věznice a svoji podpisovou doložkou. K návrhu na přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody se vždy přikládá písemná žádost odsouzeného nebo žádost jeho blízké osoby anebo i jiné osoby s náležitým odůvodněním.

Důvody pro přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody je nutno vždy důsledně ověřit, přičemž neobsahuje-li žádost potřebné údaje nebo není-li tato žádost doložena odpovídajícími dokumenty a listinami, jimiž lze uváděné skutečnosti v žádosti jednoznačně prokázat, ředitel věznice nebo jím pověřený zaměstnanec uváděné skutečnosti u příslušných orgánů prověří.

K návrhu se vyjadřuje komise odborných zaměstnanců věznice ve složení vedoucí oddělení výkonu trestu nebo jeho zástupce, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel, vedoucí oddělení vězeňské stráže nebo jeho zástupce, dále příslušník oddělení prevence a stížností a vedoucí nebo určený zaměstnanec oddělení správního. Předsedu odborné komise a jeho zastupitelnost určí ředitel věznice svým nařízením. Zasedání odborné komise svolává její předseda, který může v odůvodněných případech počet stanovených členů rozšířit nebo k jednání přizvat další zaměstnance. Předseda odborné komise může v odůvodněných případech člena odborné komise omluvit bez náhrady s tím, že s předstihem zajistí jeho stanovisko k předloženému návrhu. Před vlastním projednáváním návrhu,

jakož i při samotném jednání jsou všichni členové odborné komise povinni využívat všech dostupných informací o odsouzeném, jejich osobních spisů, osobních karet, Indexu útěkářů a nebezpečných osob, jakož i individuálních dokumentů a poznatků. Nelze připustit projednání návrhu bez vzájemné konzultace jednotlivých členů odborné komise.

Při projednávání je nutné posoudit přístup odsouzeného k plnění programu zacházení a stanoveným povinnostem, postoj ke spáchanému trestnému činu, osobnostní charakteristiku včetně aktuálního psychického stavu, sociální zázemí a aktuální zdravotní stav. Důraz je při posouzení kladen na naplňování účelu výkonu trestu s ohledem na snižování kriminogenních rizik odsouzeného v průběhu výkonu trestu a na podporu postojů a dovedností, které odsouzenému pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu s právním řádem.

Odborná komise při projednávání návrhu přihlíží vždy ke skutečnostem, zda

- je tato osoba v souvislosti s případnou další trestnou nebo nedovolenou činností šetřena nebo prověřována a z vyjádření pověřeného orgánu Vězeňské služby vyplývá, že jí hrozí sdělení obvinění,
- je vyšetřována, obviněna nebo obžalována pro další trestný čin, nebo jí hrozí výkon souhrnného trestu či trestního opatření nebo dalšího trestu či trestního opatření, případně výkon podmíněně odloženého trestu či trestního opatření nebo zbytku trestu či trestního opatření,
- byl podán návrh soudu na ujednání postupně soudem uložených trestů v různých typech věznice a o sjednání nebylo soudem dosud rozhodnuto, přičemž nelze vyloučit ujednání do přísnějšího typu věznice,
- byl podán návrh na přeřazení do oddělení s vyšším stupněm zabezpečení v rámci věznice s ostrahou,
- jí byl uložen výkon trestu odnětí svobody za zákonem stanovený trestný čin,
- u ní byly zjištěny závažné rodinné a sociální problémy,
- je zařazena v Indexu útěkářů a nebezpečných osob,
- zneužila volného pohybu mimo věznici, a to i v předchozím výkonu trestu,
- hrubým způsobem porušila nebo je důvodně podezřelá z porušení pracovních povinností nebo povinností ve výkonu trestu, nebo soustavně vykazuje závažné nedostatky v kázni a pořádku negativně ovlivňující případné pracovní zařazení, za které byla kázeňsky trestána,
- jí bylo soudem uloženo ochranné léčení v ústavní formě či po výkonu trestu bude následovat výkon zabezpečovací detence,

- je v léčebném režimu, jestliže je odsouzený v dočasné pracovní neschopnosti, anebo v režimu obdobném.

V návrzích členové odborné komise, včetně předsedy této komise, uvedou svá stanoviska, která především v případě nedoporučujícího stanoviska stručně odůvodní; poté se návrh s doporučením předloží k rozhodnutí řediteli věznice.

Ředitel věznice může před rozhodnutím o návrhu požádat o spolupráci orgány územně samosprávných celků poskytujících sociální službu nebo Policii České republiky k ověření a zjištění informací o rodinných poměrech odsouzeného nebo o dalších okolnostech důležitých pro rozhodnutí; stanoviska těchto orgánů však nejsou pro rozhodnutí ředitele věznice závazná.

Při rozhodování o návrhu ředitel věznice uváží, zda lze důvodně předpokládat, že odsouzený povolení přerušit výkon trestu nezneužije. Z rozhodnutí musí být zejména patrné, komu bylo přerušeno výkonu trestu povoleno a podle kterých ustanovení zákona o výkonu trestu, a kde a po jakou dobu se bude odsouzený ve stanoveném čase zdržovat. Do předepsané části v rozhodnutí se dále uvede přesné místo povoleného pobytu mimo věznici, včetně jména a příjmení osoby blízké nebo osoby jiné, která bude odsouzeného doprovázet. Rozhodnutí musí být opatřeno datem a podpisem ředitele věznice a otiskem úředního razítka. Rozhodnutí ředitele věznice je součástí propustkové knížky a vyhotoví se v jediném výtisku v uvedené části propustkové knížky.

Pokud vězněná osoba porušila zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti pořádek nebo kázeň, může být doposud nerealizované rozhodnutí o přerušeno výkonu trestu zrušeno nebo jeho výkon pozastaven, včetně dříve schváleného rozhodnutí, které nebylo časově omezeno.

Dalším důvodem zrušení nebo pozastavení rozhodnutí může být:

- odsouzený je v souvislosti s případnou další trestnou nebo nedovolenou činností šetřen nebo prověřován a z vyjádření pověřeného orgánu Vězeňské služby vyplývá, že mu hrozí sdělení obvinění (vyšetřování),
- odsouzený je vyšetřován, obžalován nebo odsouzen pro další trestný čin, nebo byl u něj nařízen výkon souhrnného trestu či trestního opatření nebo dalšího trestu či trestního opatření, případně výkon podmíněně odloženého trestu nebo trestního opatření nebo zbytku trestu či trestního opatření, anebo výkon přeměněného, popřípadě náhradního trestu či trestního opatření,

Rozhodnutí o povolení přerušit výkon trestu se vydává jako rozhodnutí ředitele věznice s uvedením konkrétního druhu přerušení, je součástí propustkové knížky, přičemž se jedná o veřejnou listinu, kterou odsouzený prokazuje svou totožnost při realizaci přerušení výkonu trestu.

4.3. Pohřební obřady

Situace, kdy církev doprovází své zemřelé a přimlouvá se u ně za Boha se nazývá pohřební obřad. Zde je kladen důraz na posilování naděje věřících ve věčný život a upevňuje víru ve spojení křesťanů se zmrtvýchvstalým Kristem.

Služba kněze při přípravě a vykonání pohřbu je definována v Pohřebních obřadech (1972) následovně:

„Kněz má uvážit různé a rozdílné okolnosti, přihlédnout k přání rodiny zemřelého i společenství věřících a ochotně používat možnosti, které mu poskytuje obřad pohřbu.

Při kterémkoli způsobu pohřbu se poskytuje velké množství textů na výběr. Tak např.:

1/ Všeobecně lze všechny texty vzájemně zaměnit. Při vybírání textů může spolupracovat společenství věřících i rodina zemřelého, aby texty pravdivě vyjadřovaly skutečnosti, týkající se právě konaného pohřbu.

2/ Některé části pohřebních obřadů nejsou závazné, ale mohou se přidat, pokud je to vhodné, jako např. modlitba za pozůstalé v domě zemřelého.

3/ V duchu liturgické tradice se ponechává velká volnost ve výběru textů určených k pohřebním průvodcům.

4/ Jestliže některý žalm v pohřebních obřadech uvedený nebo doporučený by mohl působit nějakou pastorační obtíž, je možno místo něho použít jiný, podle vlastního uvážení. Je dokonce možno vynechat v žalmech jeden nebo několik veršů, pokud by se z pastoračního hlediska zdály méně vhodné.

5/ Označení zemřelého je možno vyjádřit tak jak to v jednotlivých případech nejlépe vyhovuje – např.: zemřelý N ..., zemřelá N ..., náš zemřelý, naše zemřelá, náš bratr, naše sestra, tvůj služebník, tvá služebnice apod.

6/ V modlitbách je možno vynechat slova, uvedená závorkách.

Vhodné a důstojné konání pohřebních obřadů a stejně i celá služba kněze zemřelých předpokládá celkové správné pojetí křesťanského mystéria a pastýřské služby.

Kněz se má mimo jiné. Snažit o toto:

1/ Posloužit nemocným a umírajícím, jak se o tom ve zvláštním oddílu zmiňuje Římský rituál.

2/ Vysvětlovat věřícím smysl křesťanského umírání.

3/ Příbuzným zemřelého dodávat sílu, v úzkostech a zármutku je potěšit a pokud možno jim pomoci; připravit s nimi vhodný způsob pohřbu a použít možností, které se v obřadu uvádějí a dávají.

4/ Liturgii za zemřelé spojovat s celým liturgickým životem farnosti a s pastýřskou službou.“

Svátosti

Dle Teologického slovníku je svátostí sedm: křest, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, kněžství a manželství.

Přesná definice v Katechismu zní: „Svátosti jsou účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěřená církvi, jimiž se nám uděluje božský život. Viditelné obřady, jimiž jsou svátosti slaveny, znamenají a udílí milosti, které jsou vlastní každé svátosti. Svátosti přinášejí plody v těch, kteří je přijímají s požadovanou dispozicí.“

Kodex kanonického práva

Kodex kanonického práva je dokument obsahující římskokatolické církevní právo. Jedná se o základní soubor zákonů, který reguluje život a fungování Římskokatolické církve. Je to systematicky uspořádaná sbírka církevního práva, která definuje práva a povinnosti věřících, strukturu církve, správy svátostí a další aspekty církevního života.

Svátosti jsou dle Kodexu kanonického práva uváděny následovně:

„Svátosti

Kán.840

Svátosti Nového zákona, ustanovené Ježíšem Kristem a svěřené církvi, jsou, jako úkony Krista a církve, znameními a prostředky, jimiž se vyjadřuje a posiluje víra, vzdává pocta Bohu a uskutečňuje posvěcení lidí; proto velmi přispívají k vytváření, posilování a projevování církevního společenství; proto při jejich udělování musí mít posvátní služebníci i ostatní křesťané velikou úctu a náležitou pečlivost.

Kán.841

Svátosti jsou pro celou církev stejné a patří k božimu odkazu, a proto pouze papeži přísluší posuzovat nebo určovat, co je třeba k jejich platnosti; papeži nebo jinému představenému podle kán. 838, § 3 a 4 přísluší rozhodovat, co náleží k jejich dovolenému

slavení, udělování a přijímání, a k pořádku, který nutno zachovat při jejich udělování.

Kán.842

§ 1. K ostatním svátostem nesmí být platně připuštěn, kdo nepřijal křest.

§ 2 Svátosti křtu, biřmování a eucharistie jsou navzájem tak těsně spojeny, že se požadují k plnému uvedení do křesťanského života.

Kán.843

§ 1. Posvátní služebníci nesmějí odmítnout svátosti těm, kdo o ně vhodně žádají, jsou řádně připraveni a právo jim nezakazuje přijetí.

§ 2. Pastýři duší a ostatní věřící, každý podle svých úkolů v církvi, jsou povinni dbát, aby ti, kdo žádají svátosti, byli připraveni na jejich přijetí náležitou výukou v evangeliu a katechetickou výukou, při dodržení předpisů, vydaných příslušným představeným.

Kán.844

§ 1. Katoličtí udělovatelé udělují dovoleně svátosti pouze katolickým křesťanům, kteří je stejně tak mohou dovoleně přijímat pouze od katolických udělovatelů, při zachování ustanovení § 2, 3 a 4 tohoto kánonu a kán. 861, § 2.

§ 2. Kdykoliv to vyžaduje nutnost nebo tak radí opravdová duchovní užitečnost, a pokud se zabrání nebezpečí omylu nebo lhostejnosti, je dovoleno křesťanům, jimž je fyzicky nebo mravně nemožné obrátit se na katolického udělovatele, přijmout svátost smíření, eucharistie a pomazání nemocných od nekatolických udělovatelů, v jejichž církvi jsou uvedené svátosti platně udělovány.

§ 3. Katoličtí udělovatelé udělují dovoleně svátost smíření, eucharistie a pomazání nemocných členům východních církví, které nejsou v plném společenství s katolickou církví, jestliže sami o to požádají a jsou řádně připraveni; totéž platí o členech jiných církví, které podle rozhodnutí Apoštolského stolce jsou, pokud jde o svátosti, ve stejné situaci jako uvedené východní církve.

§ 4 V nebezpečí smrti nebo podle rozhodnutí diecézního biskupa nebo biskupské konference v jiné naléhavé závažné nutnosti udělují katoličtí udělovatelé tytéž svátosti také ostatním křesťanům, kteří nejsou v plném společenství s katolickou církví, jestliže se nemohou obrátit na udělovatele ze svého společenství, jestliže sami o to požádají a pokud o těchto svátostech projeví katolickou víru a jsou řádně připraveni.

§ 5. Pro případy podle § 2, 3 a 4 vydá diecézní biskup nebo biskupská konference obecné předpisy až po projednání s příslušnými představenými alespoň místní nekatolické církve nebo společenství, jichž se věc týká.

Kán.845

§ 1. Svátosti křtu, biřmování a svěcení se nemohou opakovat, protože vtiskují trvalé znamení.

§ 2. Jestliže po bedlivém pátrání zůstala rozumná pochybnost, zda svátosti podle § 1 vůbec byly uděleny nebo zda byly platně uděleny, udělí se pod podmínkou.

Kán.846

§ 1. Při udílení svátostí se věrně postupuje podle liturgických knih schválených příslušným představeným, proto k nim nesmí nikdo nic svémocně přidávat, ubírat z nich nebo je měnit.

§ 2. Udělovatel udílí svátosti podle svého vlastního obřadu.

Kán.847

§ 1. Při udílení svátostí, u nichž se používají posvátné oleje, musí udělovatel použít oleje vylisovaného z oliv nebo jiných rostlin, biskupem posvěceného, při zachování kán. 999, odst. 2; nepoužívá se starých olejů kromě případu nutnosti.

§ 2. Farář si vyžádá posvátné oleje od vlastního biskupa a uchovává je pečlivě a důstojně.

Kán.848

Za udělení svátostí udělovatel nic nepožaduje kromě dávek stanovených příslušným představeným; vždy dbá, aby z důvodu chudoby nebyli potřební zbaveni pomoci ze svátostí. “

Dle Kodexu kanonického práva je církevní pohřeb a konání pohřbu definováno následovně:

„Církevní pohřeb

Kán.1176

§ 1. Zemřelí křesťané mají mít církevní pohřeb podle norem práva.

§ 2. Církevní pohřeb, jímž církev vyprošuje zemřelým duchovní pomoc a prokazuje úctu jejich tělům a zároveň živým dodává útěchu z naděje, je nutno konat podle předpisů liturgických knih.

§ 3. Církev velmi doporučuje zachovat zbožný zvyk pohřbívání těl zemřelých do země; nezakazuje však pohřeb žehem, pokud nebyl zvolen z důvodů odporujících křesťanské nauce.

Konání pohřbu

Kán.1177

§ 1. Pohřeb kteréhokoliv zemřelého věřícího se zpravidla má konat ve farním kostele.

§ 2. Je dovoleno kterémukoliv věřícímu nebo těm, jímž přísluší obstarat pohřeb zemřelého věřícího, zvolit jiný kostel pro pohřeb, se souhlasem toho, kdo jej řídí, a po oznámení vlastnímu faráři zemřelého.

§ 3. Jestliže smrt nastane mimo vlastní farnost a mrtvé tělo nebylo do ní přeneseno, ani nebyl zákonně zvolen jiný kostel pro pohřeb, koná se pohřeb v kostele farnosti, kde nastala smrt, pokud partikulární právo neurčuje jiný kostel.“

4.4. Dohoda o duchovní službě

Vězeňská služba ČR uzavřela v roce 2013 spolu se zástupci církví a náboženských organizací, působících v českých věznicích dohodu vymezující zásady a podrobnosti jejich činnosti při práci s vězněnými osobami. Tato dohoda je přílohou č. 2 této diplomové práce. Základní podmínkou pozitivního dopadu duchovní služby v rámci VS ČR je citlivá mezicírkevní spolupráce, která vychází ze vzájemného respektu k obecným i náboženským názorům jednotlivých registrovaných církví a náboženských společností, bez ohledu na věhlas, tradici a velikost jednotlivých složek.

5. Cíle a výzkumné otázky

V následující kapitole jsou popsány cíle a otázky výzkumu. Cílem výzkumu bylo zmapovat sociální práci a pastorační péči zaměstnanců, konkrétně sociálních pracovníků a vězeňských kaplanů, ve vybraných věznicích a identifikovat možné překážky a výzvy při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.

5.1. Cíl práce

Hlavní cíl:

Zmapovat dobrou praxi sociální práce a pastorační péče ve vybraných věznicích a identifikovat možné překážky a výzvy při úmrtí blízké osoby.

5.2. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jak sociální pracovníci a kaplani realizují sociální práci a pastorační péči při úmrtí blízké osoby?

Dílčí výzkumné otázky:

DVO1: Jak sociální pracovníci realizují sociální práci v případě úmrtí blízké osoby?

DVO2: Jak kaplani realizují pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby?

6. Metodologie výzkumu

Pro účely zpracování praktické části diplomové práce byla využita kvalitativní výzkumná metodologie. Forma kvalitativního výzkumu představuje soubor různých metod a postupů, které umožňují analyzovat a pochopit konkrétní společenský jev či sociální problém, který je předmětem výzkumu. Pro výzkumný cíl byl jako ideální způsob zvolen polostrukturovaný rozhovor. Základním východiskem je definování hlavního výzkumného cíle a následné položení hlavní výzkumné otázky. Hendl (2016) uvádí, že výzkumník v tomto procesu zastává roli podobnou detektivovi, kdy aktivně vyhledává a shromažďuje informace, které pomohou zodpovědět hlavní výzkumnou otázku.

6.1. Použité metody a techniky sběru dat

Pro získání dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru, která se ukázala jako nejvhodnější způsob shromažďování informací k výzkumnému závěru. Jak uvádí Mišovič (2019), tato metoda představuje střední cestu mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem, čímž eliminuje jejich nedostatky a kombinuje jejich přednosti. Charakteristickým rysem polostrukturovaného rozhovoru je existence předem daného základního rámce otázek, který lze flexibilně doplňovat dodatečnými dotazy podle vývoje rozhovoru. Výzkumný rozhovor se sociálními pracovníky a vězeňskými kaplany byl rozdělen do dvou tematických celků, které korespondovaly s výzkumnou otázkou. Na základě těchto celků byly vytvořeny otázky, jejichž prostřednictvím byly získávány odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

Tabulka č. 1: Tabulka transformačních kroků

HLAVNÍ CÍL PRÁCE:	
Zmapovat praxi sociální práce a pastorační péče při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody ve vybrané věznici a identifikovat její možné překážky a omezení.	
HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA:	
Jak sociální pracovníci a vězeňští kaplani realizují sociální práci a pastorační péči při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.	
DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY:	
DVO 1 – sociální pracovníci	DVO 2 – kaplani
Jak sociální pracovníci realizují sociální práci v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.	Jak kaplani realizují pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.
TO – sociální pracovníci	TO – kaplani

6.2. Výzkumný vzorek a výběr

Výzkumný soubor tvoří 5 zaměstnanců Vězeňské služby České republiky, kdy se jedná o jednu sociální pracovníci a jednoho vězeňského kaplana z Věznice Rýnovice a dvě sociální pracovníce a jeden vězeňský kaplan z Věznice Jiřice. Vybraní pracovníci mají rozdílnou délku praxe, rozdílné postoje a rozdílné osobnosti a povahy, proto se jejich zkušenosti, dovednosti a pohled na jejich práci mohou lišit. Pro tuto diplomovou práci budou tyto aspekty důležité a poskytnou tak různorodé odpovědi sociálních pracovníků a vězeňských kaplanů rámci výzkumu této práce.

Tabulka 2: Výzkumný vzorek

Respondent	Nejvyšší dosažené vzdělání	Délka praxe	Pozice	Věznice	Pohlaví
č. 1	Bc.	24 let	Sociální pracovník	Jiřice	žena
č. 2	Bc.	1 rok	Sociální pracovník	Jiřice	žena
č. 3	Bc.	4 roky	Sociální pracovník	Rýnovice	žena
č. 4	Mgr.	13 let	Vězeňský kaplan	Jiřice	muž
č. 5	Mgr.	3 roky	Vězeňský kaplan	Rýnovice	muž

6.3. Popis věznic

Věznice Jiřice

Obrázek 1: snímek Věznice Jiřice

Zdroj: Vězeňská služba ČR, 2023

Věznice Jiřice se nachází nedaleko obce Jiřice, jedná se o Nymburský okres. Vznikla v roce 1994 rekonstrukcí kasárenských objektů v bývalém vojenském prostoru. Jedná se o věznici s ostrahou, kde svůj trest vykonávají odsouzení muži v nízkém, středním a vysokém stupni zabezpečení. Celková kapacita věznice je 759 míst. Odborné zacházení s odsouzenými zabezpečuje oddělení výkonu trestu, které se skládá z vedoucího oddělení výkonu trestu. Pod jeho vedením pracují jeho zástupci, dozorcí, vychovatelé, specialisté – psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové a vězeňští kaplani. Ve Věznici Jiřice byl v roce 2016 vybudován pilotní projekt tzv. „Otevřené věznice“ s cílovou kapacitou 32 ubytovacích míst, v tomto objektu se nacházejí odsouzení, kteří jsou zařazeni do nízkého stupně zabezpečení. Dále je ve věznici dislokováno Sběrné eskortní středisko, které zajišťuje dva dny v týdnu eskorty k umístění a přemístění vězňů v rámci celé České republiky.

Ve věznici je také zřízeno Výcvikové středisko služební kynologie pro Vězeňskou službu České republiky, které zajišťuje výcvik služebních psů a psovodů. Ve Věznici jsou zřízena dvě specializovaná oddělení, které se zabývají odsouzenými s poruchami duševními a poruchami chování a dále s odsouzenými, kteří jsou trvale pracovní nezařaditelní.³

Věznice Rýnovice

Obrázek 2: snímek Věznice Rýnovice

Zdroj: Vězeňská služba ČR, 2023

Věznice Rýnovice se nachází v Libereckém kraji. Vznikla v roce 1968 a je profilována jako věznice s ostrahou, kde jsou zařazeni odsouzení ve středním a vysokém stupni zabezpečení. Celková kapacita věznice je 424 míst. Ve Věznici Rýnovice jsou zřízeny oddíly pro odlišné typy odsouzených a to konkrétně, oddíle pro mladé a prvovězněné odsouzené, oddíl bezdrogové zóny, výstupní oddíl, oddíl pro studující odsouzené, specializovaný oddíl pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování, oddíl ochranné léčby protitoxikomanické a protialkoholní, oddíle se zesíleným technickým zabezpečením a oddíl pro trvale pracovní nezařaditelné. Odborné zacházení s odsouzenými zabezpečuje oddělení výkonu trestu, které se skládá z vedoucího oddělení výkonu trestu. Pod jeho vedením pracují jeho zástupci, dozorcí, vychovatelé, specialisté – psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové a vězeňští kaplani.⁴

³ Věznice Jiřice. In: Vězeňská služba České republiky [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace> [cit. 2025-02-07].

⁴ Věznice Rýnovice. In: Vězeňská služba České republiky [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/sekce/zakladni-informace> [cit. 2025-02-07].

6.4. Etika výzkumu

Oslovení respondenti byli kontaktováni skrze svolení svého přímého nadřízeného ve Věznici Jiřice a ve Věznici Rýnovice. Dále byli seznámeni s tématem a cílem diplomové práce. V rámci rozhovoru byli seznámeni s připravenými otázkami, které jim byly následně pokládány. Respondentům po seznámení se s tématem a cílem této diplomové práce byla poskytnuta možnost poskytnutí rozhovoru odmítnout a výzkumu se tak neúčastnit. V případě jejich souhlasu byli seznámeni s celým procesem našeho setkání. Respondenti souhlasili s nahráváním rozhovoru na mobilní telefon a s následným uveřejněním odpovědí z rozhovorů v rámci výzkumu této diplomové práce. Nahrané rozhovory byly po přepsání do písemné formy z mobilního telefonu smazány. Pro zabezpečení anonymity účastníků nejsou uvedeny v diplomové práci žádné osobní či citlivé údaje, mezi které patří jméno, datum narození či místo bydliště. Účastníci dále byli předem informováni, že mají právo kdykoliv, v případě zájmu, nahlížet do zpracovaných výsledků výzkumu.

7. Analýza dat

Prvním krokem v analýze dat bylo vytvoření přepisů jednotlivých rozhovorů. Pro každého účastníka rozhovoru byl vytvořen samostatný dokument, který zahrnoval jak otázky položené autorkou, tak i doslovné odpovědi účastníka. Již během přepisu z audiozáznamů probíhala předběžná selekce informací. Údaje, které účastník sdělil a které se zcela odchylovaly od tématu a nebyly relevantní pro výzkumné cíle, byly z přepisů vynechány. Tímto způsobem vzniklo pět samostatných dokumentů, každý reprezentující jednoho účastníka a obsahující pouze relevantní data. Následně byl vytvořen centrální dokument, který syntetizoval data od všech účastníků. Informace v tomto dokumentu byly uspořádány tematicky, podle výzkumných otázek a oblastí, kterých se rozhovor týkal. Toto uspořádání umožnilo přehledně zobrazit celkový rozsah získaných dat. U každé tematické oblasti byly uvedeny: doslovné odpovědi všech účastníků a stručné shrnutí odpovědí každého účastníka, formulované v bodech nebo krátkých větách. Tato shrnutí sloužila k lepší orientaci v datech. Tento centrální dokument sloužil jako primární zdroj pro tvorbu grafického znázornění a následných interpretací. Tyto interpretace se zaměřovaly na vyhodnocení jednotlivých oblastí rozhovoru, dílčích výzkumných otázek a v konečném důsledku i hlavní výzkumné otázky.

Tazatelské otázky zněly následovně:

Sociální pracovníci

1. V čem spočívá vaše práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného?
2. Jaká je v tomto případě spolupráce s ostatními zaměstnanci či externími organizacemi?
3. Kdo tuto skutečnost oznamuje odsouzenému?
4. Jaké jsou možnosti účasti odsouzeného na pohřbu a jakým způsobem je zajišťována organizace z Vaší strany?
5. Jsou nějaké možnosti ke zlepšení v této oblasti?

Vězeňští kaplani

1. V čem spočívá vaše práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného?
2. Jaká je v tomto případě spolupráce s ostatními zaměstnanci či externími organizacemi?
3. Kdo tuto skutečnost oznamuje odsouzenému?

4. Je zajištěna krizová intervence?
5. Jaké jsou možnosti účasti odsouzeného na pohřbu a jakým způsobem je zajišťována organizace z Vaší strany?
6. Jsou nějaké možnosti ke zlepšení v této oblasti?

7.1. DVO 1 – sociální pracovníci

Jak sociální pracovníci realizují sociální práci v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.

Práce sociálního pracovníka v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného

První otázka rozhovoru byla zaměřena na sociální práci v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného. V rámci odpovědí na tuto otázku ze strany sociálních pracovníků převládaly velmi podobné odpovědi. Sociální pracovníci postupují dle platných předpisů a interních nařízení. Sociální pracovníci se informací o úmrtí blízké osoby vězněné osoby dozví zpravidla od kmenového vychovatele vězněné osoby nebo od vedení oddělení výkonu trestu. V první řadě spočívá práce sociálního pracovníka většinou ve spolupráci kmenového vychovatele v provedení rozhovoru s vězněnou osobou, které zemřela blízká osoba. Sociální pracovník sděluje vězněné osobě, jaké jsou možnosti účasti na pohřbu a jaké dokumenty jsou nutné dodat k ověření. Respondent č. 1 uvádí: „..., v tom případě odsouzeného informujeme, že si může požádat o opuštění věznice podle zákona. Řekneme mu, jaké podklady si k tomu musí sehnat, v případě, že odsouzený nemá kredit na telefon nebo nemá možnost se jakýmkoli způsobem spojit s rodinou, tak mu zprostředkováváme informace my.“

Oznámení o úmrtí blízké osoby odsouzenému

Pokud byli respondenti dotazováni na skutečnost, zda o úmrtí blízké osoby vězněnou osobu informují sami, byly odpovědi opět podobné. Ve většině případů se odsouzený o úmrtí blízké osoby dozví sám pomocí telefonního spojení, které s rodinou má. Dle respondentů dochází i ke spojení pozůstalých rodinných příslušníků s vedením věznice, kdy rodinný příslušník předá vedení věznice informaci a úmrtí blízké osoby vězněné osoby a požádá, aby byl odsouzený pomocí kmenového vychovatele informován o skutečnosti, že je nutné, aby se telefonicky spojil s rodinou. Neboť telefonní spojení vězněných osob je zprostředkováno z jejich strany a není možné, aby telefonní spojení probíhalo ze strany rodinných příslušníků. Dále bylo ze strany respondentů uvedeno, že v prvotní řadě zjistí, jaký vztah měla zemřelá osoba k odsouzenému, zjistí, jaké vazby byly navázány mezi zemřelou osobou a vězněnou

osobou. V jakých intervalech byla zemřelá osoba v kontaktu s odsouzeným. Zda zemřelá osoba byla dlouhodobě nemocná či se jednalo o náhlou smrt. Respondent č. 1 uvádí: „..., já osobně se řídím takovou intuicí a podívám se v jakém kontaktu odsouzený se zemřelou osobou byl, protože kolikrát se nejedná pouze o rodiče nebo sourozence, málokdy se stalo, že by se jednalo třeba o manželku nebo družku. Ale může jít i o bratrance, sestřenice, tety, strýce nebo třeba prarodiče, kteří už byli hodně nemocní, takže tam to není takový šok pro odsouzeného. Takže to je takový první, čím se řídím a pak samozřejmě i psychickým stavem toho odsouzených a když uznám za vhodné, tak informuji psychologa, že to uděláme spolu nebo aby byl někde přítomen, že mu dám tu informaci, aby mohl třeba přijít.“

Pokud se sociální pracovník dostane do situace, kdy o úmrtí blízké osoby odsouzeného bude informovat, vždy zjišťuje výše uvedené rodinné vazby a vyhodnocuje situaci. Respondent č. 3 uvádí: „V jednom případě se mi stalo, že jsem odsouzeného informovala o úmrtí blízké osoby, v tomto případě se jednalo o otce odsouzeného. Došla jsem za odsouzeným, vzala jsem ho do kanceláře a tam jsem mu řekla, že mu musím sdělit smutnou zprávu, že mu zemřel otec. Nabídla jsem mu pomoc, zeptala jsem se ho, jestli bude žádat o účast na rozloučení. Byl to odsouzený, který nikoho neměl, neměl se kam po trestu vrátit, měl asi půl roku trestu před sebou a tím úmrtím se mu trošku zhroutil ten svět, co si připravoval, protože se chystal vrátit k tomu otci. Ještě jsme to ověřovali, podle adresy jsem zkusila zavolat na matriku města, mluvila jsem přímo se starostou a tam mi to potvrdili.“

Všichni respondenti shodně uvedli, že po oznámení informace o úmrtí blízké osoby odsouzenému je zajištěna psychologická nebo pastorační péče, která je zajišťována formou pohovorů s odbornými zaměstnanci, kterými jsou psychologové a vězeňští kaplani. Tato informace je těmto odborným zaměstnancům vždy předána, pro jejich případnou intervenci. Následně se všechny provedené pohovory ze strany odborných zaměstnanců s vězněnou osobou zaznamenávají do Vězeňského informačního systému.

Externí organizace

V případě dotazování se na spolupráci s externími organizacemi bylo respondenty uvedeno, že nejčastěji komunikují s pohřební službou. Spolupráce tedy nastává především s městem či obcí, která byla trvalým bydlištěm zemřelé osoby či pohřební službou. V některých případech může sociální pracovník navázat spolupráci s jiným sociálním pracovníkem, který je například zaměstnán v nemocničním zařízení, ve kterém blízká osoba odsouzeného zemřela. Tato spolupráce většinou nastává v případě, kdy je odsouzený posledním pozůstalým po zemřelé osobě. Respondent č. 1 uvádí: „Tam záleží, kde ten člověk zemřel, protože pokud zemře v nemocnici a opravdu nikdo z těch dalších příbuzných už není,

tak mu tam zůstanou osobní věci, doklady a věci, které ta sociální pracovnice, která je v té nemocnici, potřebuje nějakým způsobem pořešit. A když vědí, že ten jediný pozůstalý je ve věznici, tak většinou prostřednictvím kurátora anebo i přímo když tu informaci mají, že je ve věznici, tak kontaktují nás a my potom vlastně řešíme, co s těmi věcmi udělat. A když ten odsouzený si je nemůže převzít, tak je tam úschova. Ale co se týká potom zajištění toho pohřbu, tak tam je to zase kontakt s úřadem, který bude ten pohřeb vypravovat.“

Respondent č. 1 navíc uvedl, že pokud kontaktuje pohřební službu ohledně ověření posledního rozloučení, nesetkal se s neochotou ze strany pracovníků pohřební služby. Uvede, z jaké organizace volá a za jakým účelem pohřební službu kontaktuje. Zároveň respondent č. 1 uvedl, že nikdy pracovníkovi pohřební služby nesdělí konkrétní termín posledního rozloučení, přestože je mu tento termín znám, ale pro stoprocentní ověření vyčká, až mu pracovník pohřební služby sdělí termín posledního rozloučení na konkrétní osobu, aby nedošlo například k nepravdivým informacím ze strany rodinných příslušníků či vězněné osoby, které předávají parte k ověření.

Účast odsouzeného na pohřbu

Respondent č. 2 uvedl, že vězněná osoba, která se účastní pohřbu blízké osoby musí nejprve splnit náležitá kritéria pro udělení institutu přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze sociálních důvodů, do kterých pohřb blízké osoby spadá. Do splnění kritérií pro přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze sociálních důvodů například patří bezproblémový výkon trestu odnětí svobody odsouzeného, charakter trestné činnosti, konec trestu odnětí svobody.

Všichni respondenti shodně uvedli, že jsou členy zařazovací komise ředitele věznice. V této komisi je podaný návrh na přerušení výkonu trestu projednáván a členové komise zde uvádí své doporučující či zamítavé stanovisko, které je následně předloženo řediteli věznice, který rozhodne o schválení či zamítnutí účasti odsouzeného na pohřbu blízké osoby.

Návrh, který je předkládán do zařazovací komise zpracovává kmenových vychovatel konkrétní vězněné osoby, v návrhu je mimo jiné stanoven i přesný termín a časové rozpětí, po které přerušení výkonu trestu platí. Jak uvedl respondent č. 2 může sociální pracovník navrhnout přesné časové rozpětí v návaznosti na místo konání posledního rozloučení, zohledněno je v tomto případě, jak daleko se místo posledního rozloučení nahází od dané věznice a jak bude zajištěna doprava odsouzeného na místo posledního rozloučení.

Respondent č. 3 také uvádí, že v případě, kdy odsouzený nesplňuje podmínky pro přerušení výkonu trestu ze sociálních důvodů, může být odsouzenému nabídnuta možnost posledního rozloučení formou přímého přenosu přes platformu Skype. Samozřejmě zde záleží

také na skutečnosti, zda na tento způsob přistoupí pohřební služba, pokud je poslední rozloučení realizováno například v krematoriu.

K účasti odsouzeného na pohřbu uvádí respondent č. 3 následující příklad: *„Jeden odsouzený chtěl na pohřeb, jelikož měl závažnou trestnou činnost, ale měl výborné chování, tak vedení věznice našlo řešení pro účast na pohřbu, a šla jsem s ním na ten pohřeb já. Dělal jsem doprovod, nebyl to tedy pohřeb někde v krematoriu, bylo to v rodinném kruhu. Bylo to „výborný“ (bráno z hlediska bezpečnosti), to, co jsme si domluvili platilo, rodina byla velmi milá. Vyhodnotila jsem tu situaci po svém, odsouzeného jsem nechala v klidu se rozloučit, nechala jsem ho v domě u rodiny, byla jsem vzdálená od domu tak, abych byla v určité blízkosti. Pro odsouzeného a celou rodinu to bylo důležité. Překvapilo mě, že přesto, jak závažný trestný čin odsouzený spáchal, tak jaký měl respekt ke svému otci. Rodina byla evidentně funkční.“*

Možnosti pro zlepšení

Zde autorka od respondentů zjišťovala, zda jsou nějaké možnosti pro zlepšení v případě řešení událostí spojených s úmrtím blízké osoby vězněné osoby. Pro přesné informace zde autorka uvede přesné znění odpovědí pro oblast možného zlepšení.

Respondent č. 1 uvádí: *„Já asi nevnímám žádný problém. Myslím si, že to funguje. Největší zádrhel může nastat, když se odsouzený nemůže dopracovat k parte, takže pak jsou situace, kdy se to třeba řeší na poslední chvíli, ale jinak si myslím, že ten postup je přesně daný a že s tím žádné problémy nejsou. Reakce věznice na danou situaci je rychlá.“*

Respondent č. 2 uvádí: *„To úmrtí se děje, ale ve výkonu trestu je to celkem minimální, ale myslím si, že zaměstnanci, jsou empatictí a chápaví, že to je za mě vyřešený a není větší možnost. Vězeňská služba si tímto dokáže poradit a je na to připravená.“*

Respondent č. 3 uvádí: *„Myslím si, že v případě, pokud se jedná o odsouzeného, který má vytvořené podmínky, tak ta vězeňská služba jim vychází vstříc a dokáže se postarat.“*

7.2. DVO 2 – vězeňští kaplani

Jak kaplani realizují pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody.

Práce vězeňského kaplana v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného

První otázka rozhovoru s vězeňskými kaplany byla směřována na pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňští kaplani shodně uvedli, že ve většině případů se tuto informaci dozví od kmenového vychovatele odsouzeného nebo od psychologa. Pastorační péče ze strany kaplanů v tomto případě probíhá ve vězeňské kapli. Respondent č. 4 uvádí: *„Většinou si ty odsouzené, kteří mají zájem, beru do kaple, promluví s nimi o tom všem, co zažili, od dětství, jaký vztah tam byl, zklamání. Já je vedu k tomu, aby se smířili s tou matkou, otce, bratrem, s tím, kdo zemřel, aby se smířili a zapálíme svíčku.“*

Respondent č. 5 uvádí, že pro odsouzeného jsou velkým přínosem individuální pastorační rozhovory. V případě, kdy se jedná o individuální pohovor je vězněná osoba více otevřená a dokáže více mluvit o svých problémech.

Pokud se autorka dotázala na konkrétní pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby vězně osoby uvádí respondent č. 5 následující: *„Odsouzené, kteří projeví zájem, si většinou stáhnou do kaple a máme zádušní bohoslužbu, vezmu kytaru, na začátek zahraju nějakou písničku, kterou mají odsouzení rádi a pak vedu modlitbu, čtu žalm 23 nebo žalm 51. V naší kapli máme i svatostánek, takže to je vysvěcený prostor, máme i nejsvětější svátost, je to před oltářem. Tam ten dotyčný má prostor vlastními slovy říct a ulevit si. Poté dáme modlitbu páně a Otčenáš. Poté dáme závěrečnou píseň a odsouzenému nabídnu kávu nebo čaj a dáme pohovor o zesnulém, aby se odsouzený vypovídal. Odsouzenému ještě nabídnu, že pokud by chtěl, tak k nám každou středu chodí katolický kněz, tudíž může být sloužená přímo katolická mše svatá za toho dotyčného. Kaplani můžou komunikovat i s rodinou. I nadále odsouzenému nabízím, že pokud chce, tak může k nám docházet. Během týdne máme 3-4 setkání.“*

V případě, kdy vězeňští kaplani s odsouzenými provedou pastorační pohovor, zapíší tuto skutečnost do Vězeňského informačního systému, do záznamu o pohovoru však neuvádí konkrétní informace z pohovoru, ale uvádí pouze skutečnost, že k pastoračnímu pohovoru došlo. Důležitou informací v rámci rozhovoru autorky a vězeňských kaplanů byla skutečnost, že kaplani se převážně soustředí na spásu duše osoby, která zemřela. Římskokatolická církev

se samozřejmě věnuje pozůstalé osobě, ale více se věnuje té osobě, která zemřela, doprovází ji svojí modlitbou a vírou. Při tom všem, jde především o duši zemřelého.

Oznámení o úmrtí blízké osoby odsouzenému

Vězeňství kaplani většinou nejsou těmi, kdo by informaci o úmrtí blízké osoby odsouzeného oznamovali. Informaci o úmrtí blízké osoby většinou vězněná osoba obdrží od rodiny, v některých případech poté od kmenového vychovatele, či sociálního pracovníka. Tito zaměstnanci poté předají informaci kaplanovi, který následně provede s odsouzeným pohovor.

Krizová intervence

Další otázka směrem k vězeňským kaplanům byla zaměřena na krizovou intervenci, která je poskytnuta vězněným osobám. Oba respondenti shodně uvedli, že tato intervence je převážně zajišťována ze strany vězeňského psychologa, který je o skutečnosti úmrtí blízké osoby odsouzeného vždy vyrozuměn. Psycholog nadále spolupracuje se všemi odbornými zaměstnanci včetně vězeňských kaplanů.

Dále pak respondent č. 4 uvádí, že se se smrtí blízké osoby odsouzeného za dobu své praxe setkal nespočetněkrát a tudíž ví, jak v této situaci reagovat a jak správně ji vyhodnotit. Bohužel se setkal se zkušeností, kdy vězněná osoba uvedla lživé informace o úmrtí blízké osoby. Pokud se autorka respondenta dotázala, z jakého důvodu si myslí, že vězněná osoba takové lživé informace uvedla, vysvětlit respondent, že v případě, kdy dojde k úmrtí blízké osoby odsouzeného se ve většině případě odsouzený s touto informací svěří ostatním odsouzeným, kteří jsou v takové situaci velice solidární a poskytnou pozůstalé vězněné osobě určitá zvýhodnění, mezi které patří například tabákové výrobky, či káva, které jsou ve věznicích cenným majetkem.

Externí organizace

Respondent č. 5 uvádí častou spolupráci s Mezinárodním vězeňským společenstvím, tato společnost je definována jako křesťanské sociální hnutí, které pomáhá všem, kterých se zločin dotkl, tzn. obětem trestných činů, odsouzeným, propuštěným, rodinám všech, zejména dětem vězňů a pracovníkům justice. V tomto případě tedy může nastat spolupráce mezi pozůstalým odsouzeným a rodinou. V některých případech tuto spolupráci zajišťují

vězeňští kaplani. Dále respondent uvádí jako další spolupráci mezi Vězeňskou službou ČR a Vězeňskou duchovenskou péčí. Tato nevládní organizace působí na základě spolupráce a vzájemné tolerance jednotlivých církví a spolupracuje s vězeňským personálem, především s vězeňskými kaplany, spolupráce zahrnuje především vytváření vhodných podmínek pro duchovní a pastorační činnost.

Respondent č. 4 navíc uvádí spolupráci s výše uvedenými organizacemi, navíc pak uvádí spolupráci s pohřební službou, či s danou farností. Ani jeden z respondentů se nesetkal s neochotou, či problémem, pokud potřebovali pomoc při zajištění pastorační péče ze strany jiné organizace ve prospěch vězněné osoby.

Účast odsouzeného na pohřbu

Z rozhovorů vyplívá, že vězeňští kaplani ve většině případů neřeší přímo účast odsouzeného na pohřbu blízké osoby mimo věznici. Tato kompetence připadá kmenovému vychovateli a členům odborné komise ředitele věznice, který nakonec rozhodne o účasti odsouzeného na pohřbu blízké osoby. Vězeňští kaplani však mají povědomí o skutečnosti, že vězněná osoba, která se účastní pohřbu blízké osoby musí nejprve splnit náležitá kritéria pro udělení institutu přerušování výkonu trestu odnětí svobody ze sociálních důvodů, do kterých pohřeb blízké osoby spadá. Může se stát, že je od vězeňských kaplanů vyžádáno jejich stanovisko či doporučení, ale tento případ nastává v ojedinělých případech.

Možnosti pro zlepšení

Zde autorka od respondentů zjišťovala, zda jsou nějaké možnosti pro zlepšení v případě řešení událostí spojených s úmrtím blízké osoby vězněné osoby. Pro přesné informace zde autorka uvede přesné znění odpovědí pro oblast možného zlepšení.

Respondent č. 4 uvádí: *„Vždycky je možnost pro zlepšení! Je to hodně individuální. Zlepšovat se můžeme. Hodně užitečné věci zažíváme na různých seminářích, mezi kaplany si to sdílíme. Ale o odsouzeného jsme schopní se postarat, když mu zemře blízká osoba. Vězeňský systém je za mě neuchopitelný a z pozice kaplana – jsme lidi, lidský přístup. Za minulý rok (2024) jsem provedl 1100 rozhovorů s odsouzenými.“*

Respondent č. 5 uvádí: *„Myslím si, že záleží na osobnosti kaplana a psychologa. Ne každý zaměstnanec má takové schopnosti, aby byl v této situaci vůči odsouzeným citlivý. Takže spíše je dobré naslouchat v této situaci, být citlivý. Je to velmi individuální.“*

Prvotní intervenci jsme schopní poskytnou. Odsouzení se potřebují vyventilovat, někdy to není na tom oddíle možné.“.

7.3. Kazuistika

Kazuistika – muž; 53 let

Předmětem kazuistiky je vězněná osoba, muž, který se již nenachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Tuto kazuistiku si autorka vybrala záměrně, jako příklad dobré praxe, kdy u této osoby bylo realizováno opuštění věznice v souvislosti s návštěvou za doprovodu zaměstnance. Opuštění věznice bylo realizováno z důvodu návštěvy nemocné matky v zařízení s pečovatelskou službou.

Sociální anamnéza

Respondent pocházel z neúplné rodiny. V prvním roce jeho života se matka rozvedla s jeho biologickým otcem a od jednoho roku vyrůstal sám s matkou do jeho patnácti let věku. Od patnácti let žil s matkou a s nevlastním otcem, za kterého se matka provdala. Respondent neměl žádné sourozence. Výchovu respondent sám hodnotil zpětně jako dobrou. V chování respondenta v dětství nebyly identifikovány žádné sociálně patologické vzorce chování. Rodinné prostředí bylo bez kriminální zátěže. Na základní škole respondent opakoval pátý ročník. Po dokončení základní školy se vyučil v oboru zedník.

Respondent byl od svého mládí velmi introvertní a většinu svého volného času trávil v přírodě. V dospělosti byl zaměstnán, většinou na pozici lesního dělníka. V minulosti nikdy neměl problém s dodržováním zákona. Dle dostupných informací bylo zjištěno, že vztahy mezi respondentem a nevlastním otcem byly napjaté. Nevlastní otec i respondent byli uživatelé alkoholu.

Vzhledem ke skutečnosti, že respondent i nevlastní otec byli uživatelé alkoholu, došlo pod vlivem alkoholu ke sporu mezi těmito muži, který vyústil bodnutím nožem respondentem, kdy bodnul nevlastního otce. V návaznosti na tuto skutečnost byl respondentovi uložen nepodmíněný trest ve výši 12 let, který byl kvalifikován jako vražda. Nevlastní otec bodnutí nožem přežil.

Výkon trestu odnětí svobody

Svobodný, bezdětný, v tu dobu 36letý respondent byl do výkonu vazby dodán orgány Policie ČR dne 27. 05. 2009 do Vazební věznice Praha – Ruzyně. Dne 06. 04. 2010

byl přemístěn do Vazební věznice Praha – Pankrác, kde byl dne 08. 04. 2010 převeden do výkonu trestu odnětí svobody. Dne 27. 02. 2013 byl přivezen společnou eskortou do Věznice Jiřice k výkonu trestu odnětí svobody. Plánovaný pevný výstup z výkonu trestu odnětí svobody byl stanoven na květen 2021. Soud udělil tomuto odsouzenému trest odnětí svobody dle §219 odst. 1 a odst. 2 písm. h, trestní zákon č. 140/1961 Sb., který tento paragraf definoval jako vraždu. Tento trestní zákon již nyní není platný. Odnětí svobody nepodmíněně bylo uloženo v délce trvání 12 let. V minulosti nebyl odsouzen za protiprávní činnost. Respondent byl ve výkonu trestu poprvé.

Ve výkonu trestu byl respondent v kontaktu pouze se svou matkou, sestřenicí a pár přáteli. S přáteli postupně během výkonu trestu úplně omezil písemný kontakt a byl v kontaktu již pouze se svou matkou a sestřenicí. Z dostupné korespondence vyšlo najevo, že odsouzený matce vyčítal situaci, která vyústila ve spor, kdy matce vyčítal, že v době, kdy došlo ke sporu mezi ním a nevlastním otcem, matka odešla a nechtěla danou situaci řešit. Vztah mezi matkou a odsouzeným byl ale jinak velmi dobrý.

Z počátku výkonu trestu odnětí svobody bylo na odsouzeném patrné, že nevěří státnímu systému, měl pocit, že byl zrazen systémem. V dopisech, které byly adresovány matce či přátelům se občas vyjadřoval nevhodným způsobem o zaměstnancích vězeňské služby. Bylo velmi těžké, aby odsouzený začal důvěřovat vězeňské službě. Po letech si však získal důvěru určitých občanských zaměstnanců vězeňské služby. Do výkonu trestu odnětí svobody nastoupil se sluchovou vadou, která se v průběhu trestu zhoršovala, až nakonec došlo k situaci, kdy byl téměř nedoslýchavý. Odsouzený nebyl ve výkonu trestu zaměstnán a byl zařazen do skupiny odsouzených, jejichž zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení. Věznice neměla dostatek vhodných pracovních příležitostí pro hendikepované odsouzené. Odsouzený se však podílel ve věznici na brigádní činnosti, jako je například údržba prostoru mezi vnějším a vnitřním oplocením věznice (tzv. koridor) nebo úklid sněhu na vnitřním nádvoří věznice v zimních měsících.

Z psychologického hlediska se jednalo o kriminálně nezasaženou osobnost se zdravě strukturovaným žebříčkem hodnot. Za rizikové faktory bylo u odsouzeného nutno považovat sklon k impulzivní reaktivitě a problémovému užívání alkoholu v anamnéze. Na rizika spojená s užitím alkoholu si odsouzený získával adekvátní náhled v rámci opakovaných psychoterapeutických sezení v letech 2013 až 2018, při kterých aktivně spolupracoval s psychologem. Ve schopnostech efektivní kontroly impulzů byla možnost pozorovat znatelný posun. Odsouzený však aktivně rozvíjel individuální spolupráci s organizací Laxus z.ú., která poskytuje poradenství lidem ohroženým návykovou látkou, snižuje adiktologická rizika v rámci participace na aktivitách poradny drogové prevence v dané věznici a dlouhodobě

aktivně spolupracoval s psychologem. Prognóza nedelikventní postpenitenciární perspektivy se odvíjela od schopnosti abstinovat od alkoholu. Usnesením Krajského soudu bylo odsouzenému ústavní ochranné protialkoholní léčení uložené rozsudkem Krajského soudu ve spojení s usnesením Krajského soudu přeměněno na ochranné protialkoholní léčení ve formě ambulantní.

Odsouzený byl velice manuálně zručný a výtvarně nadaný. V průběhu výkonu trestu se tedy věnoval manuální práci a individuální výtvarné činnosti v rámci výchovného kolektivu, kdy například vytvořil mapu České republiky, nebo nakreslil obrazy do vězeňské kaple. Z výkonu trestu také tvořil výrobky pro dětské tábory. Průběh výkonu trestu odnětí svobody byl hodnocen jako bezproblémový. Odsouzený nikdy neměl problémy s dodržováním kázně a pořádku a respektováním autority zaměstnanců vězeňské služby.

V průběhu výkonu trestu odnětí svobody se velmi zhoršil zdravotní stav jeho matky a byla umístěna do domova s pečovatelskou službou. Sociální pracovnice domova kontaktovala sociální pracovníky vězeňské služby se skutečností, že zdravotní stav matky odsouzeného je vážný a matka by si velmi přála, aby jí syn (odsouzený) v domově navštívil. Kmenový vychovatel odsouzeného zpracoval žádost o opuštění věznice v souvislosti s návštěvou za účelem návštěvy matky v pečovatelském domě, kde byla matka odsouzeného umístěna, která však byla nedoporučena ze strany členů zařazovací komise ředitele věznice a následně byla ředitelem věznice zamítnuta z důvodu charakteru trestné činnosti odsouzeného. Odsouzený do této doby neabsolvoval žádné opuštění věznice.

Kmenový vychovatel tedy po čase opětovně zpracoval žádost o opuštění věznice v souvislosti s návštěvou za účelem návštěvy rodinného příslušníka odsouzeného v přilehlých prostorách věznice. V tomto případě se jednalo o sestřenicí odsouzeného, se kterou byl odsouzený v kontaktu. Návštěva byla ředitelem věznice schválena, realizována byla mimo střeženou část věznice, kdy se této události účastnilo více odsouzených se svými rodinnými příslušníky, zároveň byli této akci přítomni také zaměstnanci vězeňské služby. Návštěva byla realizována bez závad, kdy odsouzený neporušil žádná stanovená pravidla a touto událostí se osvědčil a získal důvěru v tom smyslu, že by mohla být realizována návštěva matky v domově s pečovatelskou službou, který byl od věznice vzdálen cca 45 km.

Po realizaci návštěvy se sestřenicí byla kmenovým vychovatelem opět zpracována žádost o opuštění věznice odsouzeného v souvislosti s návštěvou nemocné matky v domově s pečovatelskou službou. Tato žádost již byla ředitelem věznice schválena. Návštěva byla realizována za doprovodu kmenového vychovatele a vězeňského kaplana. V době, kdy byla návštěva za matkou realizována byl odsouzený v situaci, kdy po dlouho dobu nevyužíval venkovní vycházky, na které má každý odsouzený nárok. Jedná se o hodinou

vycházku ve venkovním střeženém prostoru. Tudíž byl odsouzený po dlouhou dobu uzavřen pouze na vězeňském oddíle. Kmenový vychovatel, který doprovázel odsouzeného do domova za matkou uvedl, že ve chvíli, kdy s odsouzeným opustili věznici a dostali se automobilem na silnici, kterou obklopovali pouze polnosti, si odsouzených uschoval hlavu mezi kolena a ruce a uvedl, že je to obrovské množství prostoru, na který není zvyklý a není mu tato situace komfortní. Opuštění v souvislosti s návštěvou mimo prostory věznice proběhlo po cca deseti letech uvěznění odsouzeného. Před podáním žádosti řediteli věznice o opuštění věznice v souvislosti s návštěvou odsouzený podal okresnímu soudu žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Po schválení návštěvy ředitelem věznice odsouzený svou žádost o podmíněné propuštění stáhnul a nepožadoval projednání, neboť se v danou chvíli chtěl soustředit převážně na návštěvu své nemocné matky.

Po příjezdu do domova s pečovatelskou službou byli všichni zúčastnění velmi mile přivítáni personálem domova. Vrchní sestra domova uvedla, že je velmi dobře, že se podařila situace, kdy odsouzený svou matku navštíví, neboť matka o setkání se synem velice usilovala. Odsouzený se tedy po cca deseti letech setkal se svou matkou, neboť její zdravotní stav jí neumožnil navštěvovat syna ve věznici. Matka se tedy setkala se svým synem a došlo k soukromému rozhovoru, který trval cca 4 hodiny. Matka si následně vyžádala, zda by ji mohl navštívit vězeňský kaplan, který odsouzeného doprovázel. Kaplan tedy poskytl soukromý rozhovor matce odsouzeného. Kmenový vychovatel, který také doprovázel odsouzeného na návštěvě za matkou uvedl, že matka se ihned co viděla svého syna rozzářila a byla velmi dojatá, že se tato návštěva uskutečnila. Stejně tak i odsouzený byl opravdu šťastný, že měl možnost svou matku vidět a mluvit s ní. Vzhledem ke skutečnosti, že byl odsouzený nedoslýchavý nemohl s matkou realizovat ani telefonní hovory a jejich kontakt byl zprostředkován pouze písemnou formou, která byla následně minimální vzhledem k zdravotnímu stavu matky. Během návštěvy ještě zdravotnický personál řešil s kmenovým vychovatelem odeslání nárokového balíku odsouzenému. Vychovatel vysvětlil zdravotnickému personálu, co má nárokový balík obsahovat a jaký je postup při jeho zaslání. Během návštěvy zároveň vyfotografovala zdravotní sestra matku spolu s odsouzeným, tuto fotografii následně odeslala v tištěné podobě odsouzenému v rámci nárokového balíku. Odsouzený byl po této návštěvě zamlklý, po cestě zpět do věznice příliš nekomunikoval, ale bylo patrné, že byl šťastný z návštěvy své matky. Po osmi dnech od této návštěvy matka zemřela. Kmenový vychovatel i vězeňský kaplan byli shodného názoru, že matka čekala na návštěvu svého syna, aby se se synem rozloučila a došlo k vzájemnému odpuštění. Den před svou smrtí matka za pomoci personálu domova odeslala synovi nárokový balík, který obsahoval jejich poslední společnou fotografii.

O úmrtí matky se odsouzený dozvěděl od sociální pracovnice, pohovor byl proveden za přítomnosti kmenového vychovatele a vězeňského kaplana. Dále byl v den, kdy matka zemřela s odsouzeným proveden pohovor vězeňským kaplanem za účelem kompenzace po obdržení informace o úmrtí matky. Odsouzenému byla nabídnuta modlitba za zemřelé. Intervence byla provedena i ze strany psychologa. Po čtyřech dnech od úmrtí matky byla odsloužena Bohoslužba s pohřebními obřady za zemřelou matku odsouzeného a společná modlitba za pozůstalé. Po čase byla ze strany sociální pracovnice vězeňské služby s odsouzeným řešena pozůstalost po matce. Sociální pracovnice vězeňské služby následně spolupracovala s notářem, s okresním soudem a se sociální pracovníci domova, ve kterém byla matka umístěna a ve které zemřela. Řešila se pozůstalost a zpětné zaplacení kremace, kterou zařizoval domov s pečovatelskou službou.

Po všech událostech podal odsouzený opětovně okresnímu soudu žádost o podmíněné propuštění, která byla odsouzenému schválena. Odsouzený byl tedy z výkonu trestu odnětí svobody předčasně propuštěn.

8. Analýza dat – odpovědi na DVO, analýza kazuistiky

Analýza odpovědí vychází z názorů tří sociálních pracovníků ve vězeňské službě, dvou kaplanů vězeňské služby a jedné kazuistiky, která se týká odsouzeného muže, kterému v průběhu výkonu trestu odnětí svobody zemřela matka. V rámci dílčích výzkumných otázek byly dopředu stanoveny oblasti, na které byli sociální pracovníci a vězeňští kaplani dotazováni, aby byla zjištěna sociální práce a pastorační péče v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného. Níže jsou popsány odpovědi a z nich plynoucí předpoklady.

8.1. DVO 1 – sociální pracovníci

Sociální práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody byla v celkovém důsledku u všech respondentů zodpovězena podobným způsobem, neboť sociální pracovník ve vězeňské službě se řídí stejnými platnými předpisy a nařízeními. Z odpovědí respondentů bylo zřejmé, že ke každé události ohledně úmrtí blízké osoby odsouzeného je přistupováno individuálně například na základě vztahu mezi odsouzeným a zemřelou osobou. Sociální pracovník téměř vždy zjišťuje, jaký vztah měl odsouzený se zemřelou osobou v průběhu výkonu trestu odnětí svobody. Zda byli v pravidelném kontaktu, zda blízká osoba odsouzeného pravidelně navštěvovala, či udržovali písemný nebo telefonický kontakt, nebo zda naopak byl kontakt minimální. V případě minimálního kontaktu mezi blízkou osobou a odsouzeným se ale následně přihlíží k situacím, kdy blízká osoba nebyla s odsouzeným v kontaktu například ze zdravotních důvodů. Tato situace je vyhodnocována jinak, než pokud by k minimálnímu kontaktu došlo na základě osobních sporů mezi blízkou osobou a odsouzeným. Prvotní sociální práce sociálního pracovníka tedy nastává trasováním vztahů, vazeb a kontaktů mezi odsouzeným a blízkou osobou. Tato činnost je pro sociálního pracovníka důležitá, neboť sociální pracovník může předpokládat, jak se v této situaci odsouzený zachová a jak bude následně probíhat další práce s odsouzeným.

Z rozhovorů bylo dále zřejmé, že sociální pracovník vždy úzce spolupracuje s kmenovým vychovatelem odsouzeného, vězeňským kaplanem a následně také spolupracuje s psychologem, který v případě potřeby provádí s odsouzeným pohovor na základě dané situace.

Sociální pracovník ve vězeňské službě je členem zařazovací komise ředitele věznice, kde se projednává případné přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze sociálních důvodů, kam mimo jiné patří účast odsouzeného na pohřbu blízké osoby. Úkolem sociálního pracovníka je ověření skutečnosti konání pohřbu v daný termín a na daném místě. Z rozhovorů vyšlo najevo, že sociální pracovník nejčastěji v případě ověření komunikuje s pohřební službou

či městským úřadem. Komunikace mezi sociálním pracovníkem a externí organizací probíhá bez potíží. Dle sociálních pracovníků příslušná organizace či úřad bez problémů sdělí termín a místo konání pohřbu či jiné údaje, které jsou pro posouzení dané situace nezbytné. Sociální pracovník poté následně vypracuje písemné podání s ověřenými informacemi o konání pohřbu. Z rozhovorů také vyplynula skutečnost, že v některých případech je pohřeb vypraven během pár dnů a musí tedy rychle proběhnout administrativní proces, který následně umožní odsouzenému účast na pohřbu blízké osoby. Někdy taky dochází k problémům spojeným s poskytnutím parte sociálnímu pracovníkovi k ověření údajů. Někteří rodinní příslušníci nemají možnost parte poslat v elektronické podobě a dodání formou poštovní korespondence bývá zdlouhavé. Dle sociálních pracovníků však ale ve většině případů dojde k včasnému dodání parte k ověření a následnému zprocesování přerušení výkonu trestu odnětí svobody za účelem účasti odsouzeného na pohřbu blízké osoby.

V neposlední řadě je sociální pracovník odsouzenému nápomocen při zajišťování pozůstalosti po zemřelé osobě, k tomu dochází v případě, kdy odsouzený již nemá z rodinných příslušníků nikoho, kdo by mu byl v řešení těchto záležitostí nápomocen.

Naposledy autorka od sociálních pracovníků zjišťovala, zda jsou možnosti pro zlepšení v případě poskytování sociální práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Ve všech třech případech bylo uvedeno, že je sociální práce poskytnuta v nutné míře a Vězeňská služba ČR dokáže zajistit všechny nezbytné záležitosti, které jsou za potřeby.

8.2. DVO 2 – vězeňští kaplani

Pastorační péče ze strany vězeňských kaplanů je realizována individuálně a velmi záleží na dané situaci. Pastorační péče je poskytována těm odsouzeným, kteří prokáží zájem o tuto péči. Ve většině případů je pastorační péče prováděná formou individuálních rozhovorů s odsouzenými, které jsou realizovány v rámci standardního výchovného kolektivu či přímo ve vězeňské kapli. Vězeňský kaplan také úzce spolupracuje s ostatními odbornými zaměstnanci jako jsou psychologové, vychovatelé, sociální pracovníci a speciální pedagogové. Kaplani v rozhovoru dále uvedli, že často spolupracují s externími organizacemi či osobami, kterými jsou například Mezinárodní vězeňské společenství, Vězeňská duchovenská péče, farnosti, pohřební služby či rodinní příslušníci. Tato komunikace je ze strany vězeňských kaplanů hodnocena velmi kladně.

Zajišťování účasti odsouzených na pohřbu blízké osoby je ze strany vězeňských kaplanů minimální, ale není vyloučena. Kaplani jsou vždy nápomocni při zajišťování úkonů

směřujících k odsouzeným, pokud to daná situace vyžaduje.

Naposledy autorka od kaplanů zjišťovala, zda jsou možnosti pro zlepšení v případě zajišťování pastorační péče při úmrtí blízké osoby odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Zde autorka spatřila rozdíl mezi vyjádřením sociálních pracovníků a vězeňských kaplanů, kdy sociální pracovníci uvedli, že nespátřují žádné možnosti pro zlepšení. Naopak vězeňští kaplani uvedli, že vždy je prostor pro zlepšení, je nutné umět správně naslouchat odsouzeným. Dále jeden z kaplanů uvedl, že bohužel ne vždy každý zaměstnanec vězeňské služby dokáže správně vyhodnotit situaci a správně zareagovat. Důležité je dle kaplanů předávání informací a zkušeností s jinými kolegy včetně kaplanů z jiných organizačních jednotek či externích organizací.

8.3. Kazuistika

Tato část diplomové práce prezentuje výsledky analýzy kazuistiky 53letého muže, bývalého vězně, který byl odsouzen za zvláště závažný zločin a jehož příklad je prezentován jako dobrá praxe resocializace, zejména s ohledem na umožnění návštěvy nemocné matky mimo věznici. Na základě kazuistiky je patrný individuální přístup. Respondent dříve nebyl trestán. Trestný čin byl spáchán pod vlivem alkoholu a v důsledku dlouhodobě napjatých rodinných vztahů. Jednalo se o ojedinělý incident, nikoli o součást kriminálního životního stylu. Respondent byl introvertní, manuálně zručný a výtvarně nadaný. Během výkonu trestu prokázal schopnost sebereflexe a práce na sobě, zejména v oblasti kontroly impulzivity a náhledu na problematiku užívání alkoholu. Respondent byl ve výkonu trestu bezproblémový, dodržoval kázeň a respektoval autoritu. Aktivně spolupracoval s psychologem a organizací Laxus z.ú. na řešení závislosti na alkoholu. Jeho sluchová vada se během výkonu trestu zhoršila. Nebyl trvale pracovníčně zařazen z důvodu zdravotního stavu, ale podílel se na brigádní činnosti. Během výkonu trestu udržoval kontakt primárně s matkou a sestřenicí. Vztah s matkou byl silný, i přes počáteční výčitky ze strany respondenta. Po počátečním zamítnutí žádosti o návštěvu nemocné matky v domově s pečovatelskou službou, byla tato návštěva nakonec umožněna po úspěšné realizaci návštěvy se sestřenicí mimo střeženou část věznice. Návštěva matky proběhla za doprovodu vychovatele a kaplana a bez komplikací. Zde je ale dle autorky vhodným způsobem ukázáno, že pokud je s odsouzeným správně a efektivně zacházeno, může být takový proces jakým je opuštění věznice či přerušování výkonu trestu realizováno. Samozřejmě také záleží na skutečnosti, jak se odsouzený v průběhu výkonu trestu odnětí svobody chová. Zda dokáže dodržovat stanovená pravidla a předpisy, respektuje autoritu zaměstnanců a plní stanovené cíle programu

zacházení.

První žádost o opuštění věznice za účelem návštěvy matky byla zamítnuta z důvodu charakteru trestné činnosti. Toto rozhodnutí je pochopitelné, avšak ukazuje na rigiditu systému, který nebral v potaz individuální okolnosti a pozitivní vývoj odsouzeného. Realizace návštěvy se sestřenicí mimo věznici představovala klíčový krok k získání důvěry vedení věznice. Tato "zkušební" návštěva prokázala respondentovu schopnost dodržovat pravidla a minimalizovat riziko. Kmenový vychovatel a další odborní zaměstnanci, kteří usilovali o realizaci návštěvy za nemocnou matkou, hráli zásadní roli v celém procesu. Jejich opakované podávání žádostí a obhajoba respondentova případu svědčí o jejich profesionálním přístupu a víře v resocializační potenciál odsouzeného. Realizace návštěvy matky za doprovodu vychovatele a kaplana zajistila potřebný dohled a zároveň poskytla respondentovi podporu. Silný vztah s matkou a její vážný zdravotní stav byly silnými argumenty pro umožnění návštěvy. Zároveň také snaha odsouzeného. Kontakt s rodinou je jedním z klíčových faktorů úspěšné resocializace.

Tento případ lze hodnotit jako příklad dobré praxe z několika důvodů. Vězeňská služba, a zejména kmenový vychovatel, prokázali schopnost individuálního posouzení případu a zohlednění specifických okolností. Umožnění návštěvy matky bylo součástí postupného procesu resocializace, který zahrnoval terapeutickou práci, spolupráci s externí organizací a budování důvěry. Návštěva těžce nemocné matky měla pro respondenta i jeho matku nepochybně velký význam. Úspěšná realizace návštěvy mohla pozitivně ovlivnit respondentovu motivaci k dalšímu bezproblémovému chování a k abstinenci od alkoholu. Spolupráce mezi věznicí a sociální pracovníci domova s pečovatelskou službou ukázala, že propojení různých subjektů je pro úspěšnou resocializaci klíčové.

Tato kazuistika ukazuje, že i v případě závažného trestného činu je možná úspěšná resocializace a že individuální přístup, podpora sociálních vazeb a spolupráce různých subjektů jsou klíčové pro dosažení tohoto cíle. Umožnění návštěvy nemocné matky bylo v tomto případě nejen humanitárním gestem, ale také důležitým krokem v resocializačním procesu, který mohl mít pozitivní dopad na budoucí život respondenta.

9. Výsledky

V této kapitole diplomové práce autorka prezentuje všechny výsledky, které představují odpovědi na předem stanovenou výzkumnou otázku práce, které autorka získala z rozhovorů s respondenty, jejich následnou analýzou a analýzou vybrané kazuistiky. Při vyhodnocování hlavní výzkumné otázky autorka vycházela ze všech dat získaných od respondentů a tato data dále zkoumala a hledala v nich související témata, které by vedly k možné odpovědi na výzkumnou otázku.

HVO: Jak sociální pracovníci a kaplani realizují sociální práci a pastorační péči při úmrtí blízké osoby?

Analýza rozhovorů se sociálními pracovníky ve vězeňské službě, vězeňskými kaplany a vybrané kazuistiky ukázala následující klíčové aspekty realizace sociální práce a pastorační péče v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného.

Individuální přístup a trasování vztahů: Sociální pracovníci a vězeňští kaplani přistupují ke každému případu individuálně, přičemž klíčovým prvkem je zmapování vztahu mezi odsouzeným a zemřelou osobou. Zjišťují intenzitu a charakter kontaktu (pravidelné návštěvy, písemný/telefonický kontakt, minimální kontakt) během výkonu trestu. Toto "trasování" vztahů je základem pro další práci s odsouzeným. Pastorační péče vězeňských kaplanů je individuální a přizpůsobená konkrétní situaci a potřebám odsouzeného. Péče je poskytována reaktivně, tj. na základě projeveného zájmu ze strany odsouzeného.

Multidisciplinární spolupráce: Sociální pracovník a vězeňský kaplan spolu úzce spolupracují a dále úzce spolupracují s dalšími odbornými zaměstnanci ve věznici (nejčastěji kmenový vychovatel, psycholog). Dále je také zřejmá spolupráce ve vztahu k externím organizacím a externím osobám.

Administrativní proces a ověřování informací: Sociální pracovník je členem zařazovací komise, která rozhoduje o případném přerušení výkonu trestu z důvodu účasti na pohřbu. Klíčovou úlohou sociálního pracovníka je ověření konání pohřbu, včetně stanoviska sociálního pracovníka.

Hodnocení a možnosti zlepšení: Sociální pracovníci vnímají poskytovanou sociální práci jako

dostatečnou a Vězeňskou službu ČR jako schopnou zajistit všechny nezbytné záležitosti. Na rozdíl od sociálních pracovníků, kteří nevidí prostor pro zlepšení, vězeňští kaplani vnímají prostor pro zlepšení v oblasti pastorační péče, kdy klíčovou oblastí pro zlepšení uvádí aktivní naslouchání, správné vyhodnocení situace a efektivní sdílení informací a zkušeností.

Na základě výše uvedených klíčových aspektů získala autorka odpověď na hlavní výzkumnou otázku. **Sociální práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného je komplexní proces, který zahrnuje individuální posouzení situace, multidisciplinární spolupráci, administrativní úkony a podporu odsouzeného.** Klíčovým prvkem je zmapování vztahu mezi odsouzeným a zemřelým a zajištění účasti odsouzeného na pohřbu, pokud je to možné a vhodné. **Sociální pracovníci hrají zásadní roli v tomto procesu a vnímají svou práci jako efektivní. Vězeňští kaplani realizují pastorační péči při úmrtí blízké osoby primárně prostřednictvím individuálních rozhovorů a spolupráce s interními a externími subjekty. Jejich role je spíše podpůrná a reaktivní, zaměřená na potřeby odsouzeného.** Zatímco zajištění účasti na pohřbu je minimální, kaplani se snaží být nápomocni v rámci svých možností. Identifikují prostor pro zlepšení, zejména v oblasti aktivního naslouchání, správného vyhodnocení situace a sdílení zkušeností.

10. Diskuze

Diplomová práce se zabývala tématy sociální práce a pastorační péče vůči vězněným osobám. Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jak probíhá sociální práce a pastorační péče v případě úmrtí blízké osoby vězněných osob. Hlavní výzkumná otázka zněla: Jak sociální pracovníci a kaplani realizují sociální práci a pastorační péči při úmrtí blízké osoby? Pod hlavní výzkumnou otázkou spadaly dvě dílčí výzkumné otázky: DVO1: Jak sociální pracovníci realizují sociální práci v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody? DVO2: Jak kaplani realizují pastorační péči v případě úmrtí blízké osoby?

Pro naplnění výzkumného cíle a zodpovězení výzkumné otázky byl proveden kvalitativní výzkum, skrze který byla pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru získána data od třech sociálních pracovníků vězeňské služby a dvou vězeňských kaplanů. Následně byla ještě do výzkumu zahrnuta kazuistika vězněné osoby. Data byla zanalyzována a analýzu lze nalézt v kapitole 8 Analýza dat – odpovědi na DVO, analýza kazuistiky. Následně byla data vyhodnocena do finální podoby, kterou lze nalézt v kapitole 9 Výsledky.

Z výsledků vyplývá, že sociální práce a pastorační péče v situaci úmrtí blízké osoby odsouzeného jsou úzce provázány a doplňují se. Sociální pracovníci se primárně zaměřují na administrativní a organizační stránku (ověření informací, zprostředkování účasti na pohřbu), zatímco kaplani poskytují spíše duchovní a emoční podporu. Tento dualismus odpovídá rozdělení rolí v rámci vězeňské služby a zdůrazňuje nutnost multidisciplinárního přístupu.

Výsledky naznačují dobře fungující systém, kde sociální pracovníci vnímají svou práci jako efektivní. Zajímavým zjištěním je kontrast mezi vnímáním sociálních pracovníků a kaplanů ohledně možností zlepšení. Zatímco sociální pracovníci nevidí prostor pro zlepšení, kaplani identifikují oblasti, kde by se pastorační péče mohla zkvalitnit (aktivní naslouchání, vyhodnocení situace, sdílení zkušeností). To poukazuje na potenciální rozdíl v prioritách a zaměření obou profesí, ale také na možný prostor pro synergii a vzájemné učení se.

Významným zjištěním je důraz na "trasování vztahů" mezi odsouzeným a zemřelým. Tento individuální přístup je klíčový pro pochopení potřeb odsouzeného a pro nastavení adekvátní podpory. Lze jej vnímat jako projev snahy o humanizaci vězeňského prostředí a respektování individuálních potřeb odsouzených i v takto traumatické situaci.

Práce byla zaměřena na sociální pracovníky a kaplany ve vězeňství. Autorka si pro komparaci své práce vybrala publikaci od autora Michaela Martinka: Duchovní služba ve věznicích (2022). Martinek (2022) ve své publikaci zmiňuje důležitost v dodržování bezpečnosti, kdy duchovní vězňům nenabízejí materiální dary ani nadstandardní výhody. Pomoc vězněným osobám se realizuje v několika oblastech, do kterých patří oblast

vztahová, psychologická, sociální a oblast na rovině víry. Z výzkumu této diplomové práce bylo taktéž zjištěno, že důležitým krokem pro správnou realizaci sociální práce a pastorační péče je komunikace a spolupráce mezi jednotlivými pracovníky odborného zacházení, jako jsou sociální pracovníci, vězeňští kaplani, psychologové, vychovatelé a speciální pedagogové. Dalším podobným výstupem této publikace Martinka (2022) je, že Nařízení Generálního ředitele VS ČR stanovuje, že kaplan se podílí na vytváření podmínek pro začlenění vězňených osob do občanského života, za dodržení bezpečnostních podmínek může být v pastoračním styku s osobami blízkými vězňených osob. Pokud tedy kaplan vidí jako smysluplnou intervenci navázání telefonické nebo i přímého kontaktu s blízkými osobami vězňené osoby, učiní tak. Z výzkumu této diplomové práce taktéž vychází, že kaplani vnímají v některých situacích kontakt s rodinou odsouzeného jako přínosnou.

Jako další publikaci si autorka pro komparaci vybrala článek od autorů Zhřivalová, Raszková, Novák a Háková: Pomoc církví a náboženských společností v českém penitenciárním prostředí (2021). Autoři uvádí, že náboženské programy jsou pro odsouzené velice prospěšné, a to jednak pro překonání krize sebe-narace a navrácení sebeúcty, ale i pro posílení pocitu sounáležitosti, bezpečí a často i seberealizace v prostředí věznice. Stejnou roli jako náboženské programy mohou podle některých autorů plnit programy spirituální, avšak zde se odsouzeným nedostává právě komunitní podpory. Náboženské a spirituální programy mají výjimečnou hodnotu v tom, že jsou otevřené všem odsouzeným bez ohledu na zjištěnou míru rizika, jinak určují míru intervence. V České republice jsou náboženské programy realizovány prostřednictvím vězeňských kaplanů a dobrovolníků a poskytují široké spektrum služeb, a to jak skupinám, tak jednotlivcům. Stejně tak z výzkumu této diplomové práce vyplývá, že role vězeňských kaplanů je spíše podpůrná a reaktivní, zaměřená na potřeby odsouzeného, kdy pohovor mezi vězeňským kaplanem a odsouzeným je o pocitu sounáležitosti, bezpečí, a především pocitu důvěry.

Omezením této práce může být autorčina subjektivita při vyhodnocování výzkumných otázek. Autorka vyhodnocovala výsledky sama na základě získaných dat od respondentů a získané kazuistiky. Mohlo se stát, že při analýze dat a vypracování výsledků nějakou část informace špatně vyhodnotila či pochopila.

Výsledkem diplomové práce se autorka dopracovala k závěrům, jak sociální pracovníci realizují sociální práci vůči vězňeným osobám a jak vězeňští kaplani realizují pastorační péči vůči vězňeným osobám, ale zároveň nabízí podněty k dalšímu rozpracování. Možným navázáním na tuto práci by bylo provést stejný výzkum se sociálními pracovníky a vězeňskými kaplany v jiných vybraných organizačních jednotkách Vězeňské služby a dále s pracovníky, kteří vyhodnocují práci sociálních pracovníků či vězeňských kaplanů.

Tedy využít již připravené otázky do polostrukturovaného rozhovoru, provést sběr dat a zjistit, zda se budou výsledky shodovat či v něčem lišit s výsledky této diplomové práce.

Přínosem této diplomové práce je zjištění a pojmenování realizace sociální práce a pastorační péče vůči vězněným osobám s přihlédnutím na úmrtí blízké osoby odsouzeného. Toto zjištění může být přínosem samotným sociálním pracovníkům a vězeňským kaplanům. Dále mohou výsledky práce sloužit jako podklad informací o realizované sociální práci a pastorační péče ve Vězeňské službě. V neposlední řadě může práce sloužit jako obohacení dosavadních zdrojů o problematice sociální práce a pastorační péče v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného.

Závěr

Tato diplomová práce se hlouběji zabývala komplexní problematikou sociální práce a pastorační péče při úmrtí blízké osoby u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, což je doposud málo prozkoumaná oblast společensky významného tématu. Výzkumným cílem práce bylo komplexně zmapovat aktuální praxi sociální práce a pastorační péče ve vybraných českých věznicích a současně identifikovat možné systémové překážky, limity a zásadní výzvy při poskytování podpory odsouzeným v mimořádně náročné životní situaci spojené s úmrtím blízké osoby.

V teoretické části byly na základě důkladné analýzy odborné literatury a relevantních pramenů vysvětleny klíčové tematické oblasti podstatné pro pochopení zkoumaného kontextu, především pak teoretická východiska sociální práce, specifika pastorační péče ve vězeňském prostředí a příslušné legislativní rámce upravující postavení a intervence sociálních pracovníků a kaplanů ve vězeňství.

V praktické části byl realizován systematický kvalitativní výzkum zaměřený na detailní zjištění přímé sociální práce a pastorační péče v případech úmrtí blízké osoby u odsouzených. Hlavní výzkumný cíl byl precizně rozpracován do dvou dílčích výzkumných otázek, jejichž prostřednictvím bylo cíleno na komplexní zmapování realizace sociální práce a pastorační péče v těchto specifických situacích. Na základě pečlivě konstruovaných výzkumných otázek byly připraveny podrobné podklady pro polostrukturované rozhovory, které byly následně vedeny s třemi sociálními pracovníky a dvěma vězeňskými kaplany z vybraných vazebních a vězeňských zařízení.

Nedílnou součástí výzkumného šetření byla rovněž hloubková analýza vybrané kazuistiky konkrétního odsouzeného, jemuž v průběhu výkonu trestu odnětí svobody zemřela blízká osoba. Tato případová studie poskytla cenné kvalitativní poznatky o individuálních prožitcích, potřebách a strategiích vyrovnávání se se ztrátou v prostředí výkonu trestu.

Na základě realizovaného výzkumu bylo zjištěno, že sociální práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného představuje mimořádně citlivý a komplexní profesionální proces. Zahrnuje individuální posouzení specifické situace, navázání multidisciplinární spolupráce, zajištění nezbytných administrativních úkonů a poskytnutí adekvátní podpory samotnému odsouzenému. Klíčovým aspektem intervence je důkladné zmapování charakteru vztahu mezi odsouzeným a zemřelou osobou a následné vyhodnocení možností a vhodnosti účasti odsouzeného na pohřebním obřadu.

Vězeňští kaplani realizují pastorační péči při úmrtí blízké osoby primárně prostřednictvím individuálních podpůrných rozhovorů, duchovní podpory a cílené spolupráce s dalšími

interními i externími subjekty. Jejich role má převážně podpůrný a reaktivní charakter, přičemž je výrazně zaměřena na komplexní reflexi aktuálních psychických, duchovních a existenciálních potřeb konkrétního odsouzeného.

Přínos předložené diplomové práce spočívá v komplexním zmapování, precizním pojmenování a systematickém popisu konkrétních profesionálních činností sociálního pracovníka a vězeňského kaplana ve velmi specifickém vězeňském prostředí v mimořádně citlivých situacích spojených s úmrtím blízké osoby odsouzeného.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Snímek Věznice Jiřice	32
Obrázek 2: Snímek Věznice Rýnovice	33

Seznam tabulek

Tabulka 1: Tabulka transformačních kroků	30
Tabulka 2: Výzkumný vzorek	31

Seznam použité literatury a zdrojů

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů*: 169/1999 Sb. In: 1999. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon o sociálních službách*: 108/2006 Sb. In: 2006. Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006.

HALÍK, Tomáš. *Vzýván i nevzýván: evropské přednášky k filozofii a sociologii dějin křesťanství*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-692-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 4. Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Katechismus katolické církve. Vyd. 2. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. Vyd. 1. Editor Jan Pavel II. Překlad Miroslav Zedníček. Praha: Zvon. 1983. ISBN 80-711-3082-6.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče*. Vyd. 1. Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9.

MARTINEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Vyd. 1. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., *o katalogu prací ve veřejných službách a správě*. In: Sbíрка zákonů České republiky, roč. 2010, částka 78. s. 2555-2578.

OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Vyd. 4. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství Pražském, 2005. ISBN 80-254-3051-0.

Pohřební obřady. Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1972.

RAHNER, Karl a VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-212-8.

SALAJKA, Milan. *Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů: pro školu, pracovníky a dům*. Vyd. 1. Praha: Církev československá husitská, 2000. ISBN 80-7000-504-1.

ŠPATENKOVÁ Naděžda, *Poradenství pro pozůstalé: principy, procesy, metody*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3736-2.

ŠTAMPACH, Ivan. *Náboženství v dialogu: Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*. Vyd. 2. Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0251-6.

Věznice Jiřice. In: Vězeňská služba České republiky [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace> [cit. 2025-02-07].

Věznice Rýnovice. In: Vězeňská služba České republiky [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2023. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-rynovice/sekce/zakladni-informace> [cit. 2025-02-07].

WORDEN, J. William. *Smútkové poradenstvo a smútková terapia: príručka pre odborníkov z oblasti duševného zdravia*. Vyd. 1. Trenčín: Vydavateľstvo F, 2013. ISBN 978-80-88952-73-2.

ZHŘÍVALOVÁ, P., RASZKOVÁ, T., NOVÁK, P., & HÁKOVÁ, L. (2021). *Pomoc církvi a náboženských společností v českém penitenciárním prostředí*. In P. Ambrožová et al. (Eds.), *SOCIALIA 2020. Multidisciplinární souvislosti pomáhání*. Gaudeamus.

Interní předpisy VS ČR

Metodický list ředitelky odboru personálního č. 8/2017 – *o zpracování náplní služební činnosti a popisů pracovní činnosti.*

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 44/2018 – *zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím SARPO.*

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 46/2017 – *o postupu při přerušení výkonu trestu odnětí svobody nebo trestního opatření odnětí svobody, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo programem zacházení a povolování účasti odsouzených na akcích konaných mimo věznici.*

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 67/2013 – *Dohoda o duchovní službě.*

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá postupem a zajišťováním činností sociálních pracovníků a kaplanů vězeňské služby ČR při úmrtí blízké osoby odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem této práce je zjistit a popsat, jakou mají sociální pracovníci a vězeňští kaplani úlohu při zacházení s odsouzenými v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části práce popisuje autorka sociální práci a její charakteristiku vztaženou na sociální pracovníky ve vězeňské službě ČR. Dále popisuje pastorační péči a její charakteristiku vztaženou na vězeňské kaplany. Dále je zde popsáno legislativní ukotvení týkající se přerušování výkonu trestu odnětí svobody, přerušování výkonu trestu pro naléhavé rodinné důvody a pohřební obřady.

V praktické části jsou nejdříve představeny výzkumné cíle a otázky. Poté je popsána metodologie, která zahrnuje kvalitativní výzkum s metodou polostrukturovaného rozhovoru. Následně je představen celý výzkum, tedy jeho příprava, průběh a dále analýza dat a vyhodnocení. Ze zpracovaných dat z polostrukturovaných rozhovorů a vybrané kazuistiky je zjištěno, že sociální práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného je komplexní proces, který zahrnuje individuální posouzení situace, multidisciplinární spolupráci, administrativní úkony a podporu odsouzeného. Vězeňští kaplani realizují pastorační péči při úmrtí blízké osoby primárně prostřednictvím individuálních rozhovorů a spolupráce s interními a externími subjekty. Jejich role je spíše podpůrná a reaktivní, zaměřená na potřeby odsouzeného.

Abstract

This thesis deals with the procedure and provision of activities of social workers and chaplains of the Prison Service of the Czech Republic in the event of death of a close person of a prisoner in prison. The aim of this thesis is to identify and describe the role of social workers and prison chaplains in the treatment of inmates in the event of the death of a close person of an inmate. The thesis is divided into theoretical and practical parts.

In the theoretical part of the thesis, the author describes social work and its characteristics in relation to social workers in the prison service of the Czech Republic. She also describes pastoral care and its characteristics in relation to prison chaplains. It also describes the legislative anchorage concerning interruptions of imprisonment, interruptions of imprisonment for urgent family reasons and funeral ceremonies.

In the practical section, the research aims and questions are first presented. Then the methodology is described, which includes qualitative research with a semi-structured interview method. Afterwards, the whole research is presented, i.e. its preparation, conduct and then data analysis and evaluation. From the processed data from the semi-structured interviews and the selected case study, it is found that social work in the case of death of a close person of a convicted person is a complex process that includes individual assessment of the situation, multidisciplinary cooperation, administrative actions and support of the convicted person. Prison chaplains provide pastoral care for the death of a loved one primarily through individual interviews and collaboration with internal and external entities. Their role is more supportive and reactive, focused on the needs of the inmate.

Přílohy

Příloha č. 1 – jeden z přepisu rozhovorů s vězeňským kaplanem

V čem spočívá Vaše práce v případě úmrtí blízké osoby odsouzeného?

Když někdo zemře odsouzenému ve výkonu trestu, tak dostanu echo od psychologa, nebo od vychovatele. Odsouzené si většinou stáhnou do kaple a máme zádušní bohoslužbu, vezmu kytaru, na začátek zahraju nějakou písničku, kterou mají odsouzení rádi a pak vedu modlitbu, čtu žalm 23 nebo 51 žalm. V naší kapli máme i svatostánek, takže to je vysvěcený prostor, máme i nejsvětější svátost, je to před oltářem. Tam ten dotyčný má prostor vlastními slovy říct a ulevit si. Poté dáme modlitbu Páně a Otčenáš. Poté dáme závěrečnou píseň a odsouzenému nabídnu kávu nebo čaj a dáme pohovor o zesnulém, aby se odsouzený vypovídal. Odsouzenému ještě nabídnu, že pokud by chtěl, tak k nám každou středu chodí katolický kněz, tudíž může být sloužená přímo katolická mše svatá za toho dotyčného. Kaplani můžou komunikovat i s rodinou. I nadále odsouzenému nabízím, že pokud chce, tak může k nám docházet. Během týdne máme 3-4 setkání. Dochází k nám i odsouzení, kteří jsou po výkonu trestu, je to super věc, povzbuzují a motivují odsouzené, kteří ještě jsou ve výkonu trestu. Je to na základě povolení vedení věznice, dochází k nám cca 5x ročně.

Pro odsouzené jsou důležité individuální, pastorační rozhovory. Vězni se otevrou, vylíjí si srce, kaplan má zpovědní tajemství, takže je zavázu a je tam ta důvěra. V tomto případě mám pocit, že toho odsouzeného můžeme posunout a doprovázet ho. Dávám i zpětnou vazbu psychologovi, v případě, kdyby tam byl nějaký problém.

Kdo tuto skutečnost oznamuje odsouzenému?

Takovou praxi nemám, většinou za mnou odsouzený přijde, když už o úmrtí ví.

Je zajištěna krizová intervence?

Je zajištěna ze strany psychologa, který s odsouzenými pracuje velmi dobře a intenzivně. Já mu nabídnu pomoc a mohu s ním v té době, kdy cítí velikou bolest být častěji.

Jaká je v tomto případě spolupráce s ostatními zaměstnanci či externími organizacemi?

Často spolupracujeme z MVS na různých projektech či projektech od vězeňské

duchovenská péče.

Jaké jsou možnosti účasti odsouzeného na pohřbu a jakým způsobem je zajišťována organizace z Vaší strany?

Ve spolupráci s psychologem jsme řešili účast na pohřbu, PVTOS. Pokud odsouzený není problémový, tak v tom není problém.

Jsou nějaké možnosti ke zlepšení v této oblasti?

Myslím si, že záleží na osobnosti kaplana a psychologa. Ne každý zaměstnanec má takové schopnosti, aby byl v této situaci vůči odsouzeným citlivý. Takže spíše je dobré naslouchat v této situaci, být citlivý. Je to velmi individuální. Prvotní intervenci jsme schopni poskytnout. Odsouzení se potřebují vyventilovat, někdy to není na tom oddíle možné.

Příloha č. 2 – Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, kterým se vyhlašuje Dohoda o duchovní službě

Nařízení

generálního ředitele Vězeňské služby České republiky

kterým se vyhlašuje Dohoda o duchovní službě

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

§ 1

a) vyhlašuji Dohodu o duchovní službě, která byla dne 21. listopadu 2013 podepsána mezi Vězeňskou službou České republiky, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví České republiky,

b) ukládám hlavnímu kaplanovi, ředitelům příslušných odborů Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky a ředitelům vazebních věznic a věznic Vězeňské služby České republiky zabezpečit ve své působnosti plnění jejího obsahu.

§ 2

Zrušovací ustanovení

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 41/2008, kterým se vyhlašuje Dohoda o duchovní službě, se zrušuje.

§ 3

Účinnost

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Generální ředitel Vězeňské služby České republiky

vrchní státní rada

brig. gen. Mgr. Petr Dohnal v.r.

v zastoupení plk. Ing. Marian Prokeš v. r.

Vězeňská služba České republiky se sídlem v Praze 4, Soudní 1672/1a, zastoupená jejím generálním ředitelem vrchním státním radou brig. gen. Mgr. Petrem Dohnalem

na straně jedné

a

Česká biskupská konference se sídlem v Praze 6, Thákurova 3, zastoupená jejím předsedou kardinálem Dominikem Dukou OP,

Ekumenická rada církví České republiky (dále jen „Ekumenická rada církví“) se sídlem v Praze 10, Donská 370/5, zastoupená jejím předsedou Mgr. Joelem Rumlem

na straně druhé

uzavírají na základě § 20 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 15 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů a § 11 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, v souladu s § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů tuto

DOHODU O DUCHOVNÍ SLUŽBĚ

Čl. 1

(1) Účelem této Dohody o duchovní službě (dále jen „Dohoda“) je stanovit v souladu s právními předpisy podmínky pro vzájemnou spolupráci a pomoc Vězeňské služby České

republiky (dále jen „Vězeňská služba“) a církví a náboženských společností (dále jen „církev“) při jejich duchovním a výchovném působení na obviněné, odsouzené a chovance ve výkonu zabezpečovací detence.

(2) Duchovní službu podle této Dohody vykonávají osoby pověřené jednotlivými církvemi (dále jen „pověřené osoby“).

(3) Pověření ze strany odpovědného orgánu příslušné církve je nezbytným předpokladem pro výkon duchovní služby ve smyslu této Dohody.

(4) Církev pověřuje k výkonu duchovní služby podle této Dohody pouze bezúhonné osoby. Bezúhonnost se pro účely této Dohody prokazuje výpisem z rejstříku trestů ne starším 3 měsíce.

(5) Pověřené osoby působící v rámci dobrovolného poskytování duchovní služby ve věznicích a vazebních věznicích (dále jen „věznice“) a ústavech pro výkon zabezpečovací detence (dále jen „ústav“) vykonávají činnosti v rozsahu stanoveném touto Dohodou.

(6) Bezpečnost a ochrana zdraví pověřených osob se zajišťuje podle zvláštních předpisů.

(7) Rozsah a možnosti duchovní služby vymezuje zákon.

Čl. 2

(1) Smluvní strany:

a) vytvářejí vhodné podmínky pro duchovní a pastorační činnost ve věznicích a ústavech,

b) zajišťují spolupráci, výměnu zkušeností a pomoc při duchovní, pastorační, případně charitativní službě pověřených osob odsouzeným, obviněným a chovancům.

(2) Se souhlasem smluvních stran zajišťuje jejich vzájemnou spolupráci hlavní kaplan ve spolupráci s předsedou Vězeňské duchovenské péče o. s. (dále jen „Vězeňská duchovenská péče“)

Čl. 3

(1) Pro řešení významných a koncepčních otázek duchovní činnosti ve věznicích a ústavech se zřizuje Rada pro duchovní službu ve věznicích a ústavech (dále jen „Rada“).

(2) Členy Rady jsou: dva zástupci České biskupské konference, dva zástupci Ekumenické rady církví, dva zástupci Vězeňské služby, zástupce Vězeňské duchovenské péče a s poradním hlasem hlavní kaplan, pokud není nominován Vězeňskou službou jako jeden z jejích zástupců.

(3) Rada se schází dle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně. Může vznášet ve věci duchovní činnosti ve věznicích a ústavech připomínky a předkládat generálnímu řediteli návrhy koncepčních řešení. Volí ze svého středu na období jednoho roku předsedu, který setkání řídí. Setkání svolává zástupce Vězeňské služby. V případě potřeby může iniciovat svolání Rady kterákoli ze smluvních stran.

(4) Rada se vyjadřuje k aktuálním záležitostem, které se týkají duchovní činnosti ve věznicích.

Čl. 4

(1) V pracovním poměru k Vězeňské službě působí pověřené osoby ve vězeňské duchovní službě ve funkci kaplan Vězeňské služby (dále jen „kaplan“). Kaplany metodicky řídí hlavní kaplan ve spolupráci se zástupcem hlavního kaplana.

(2) Hlavního kaplana a zástupce hlavního kaplana jmenuje do funkce generální ředitel Vězeňské služby z duchovních pověřených registrovanou církví nebo náboženskou společností na základě společného návrhu Ekumenické rady církví a České biskupské konference. Podmínkou jmenování je získání alespoň 5 hlasů v Radě. Kvalifikačním předpokladem na funkci hlavního kaplana a zástupce hlavního kaplana je předchozí pracovní poměr na pozici kaplan.

(3) Funkční období hlavního kaplana a zástupce hlavního kaplana je zpravidla 5 let od jeho jmenování. O případném prodloužení funkčního období rozhoduje Rada.

(4) Hlavního kaplana a zástupce hlavního kaplana odvolává generální ředitel Vězeňské služby, který si pro své rozhodnutí nejprve vyžádá stanovisko Rady.

(5) Funkci kaplana vykonává ve věznici a ústavu pověřená osoba, podle zákona způsobilá k výkonu duchovní činnosti:

a) návrh na zařazení kandidáta do funkce kaplana podává hlavní kaplan na základě souhlasu členů Rady, zastupujících Ekumenickou radu církví a Českou biskupskou konferenci,

(b) do pracovního poměru kaplana lze přijmout duchovního z církví a náboženských společností účastných na této dohodě, kterému jeho církev či náboženská společnost vydala pověření, jež je kvalifikačním předpokladem pro službu kaplana,

(c) předpokladem pro přijetí do pracovního poměru je předchozí působení na pozici dobrovolného duchovního,

(d) ke kandidátovi na pozici kaplan se před jeho přijetím do pracovního poměru vyjadřuje ředitel příslušné věznice nebo ústavu,

(e) odebrání pověření registrované církve nebo náboženské společnosti je vnímáno jako ztráta kvalifikačního předpokladu pro výkon duchovní služby a má za následek ukončení pracovněprávního vztahu ze strany Vězeňské služby,

(f) ve věcech pracovního poměru kaplana rozhoduje ředitel věznice nebo ústavu po metodické konzultaci s hlavním kaplanem.

(6) Rozsah činnosti, práva a povinnosti kaplanů vyplývají z uzavřené pracovní smlouvy. Podmínky stanoví zvláštní předpis Vězeňské služby.

Čl. 5

(1) Vězeňská duchovenská péče je nadkonfesijním sdružením osob pověřených církvemi k duchovní službě ve věznicích a ústavech.

(2) Vězeňská duchovenská péče:

- a) působí na základě spolupráce a vzájemné tolerance jednotlivých církví,
- b) doporučuje řediteli věznice nebo ústavu ve spolupráci s hlavním kaplanem vyslovení souhlasu s působením pověřených osob, podílejících se v rámci Vězeňské duchovenské péče na duchovní a pastorační péči,
- c) koordinuje prostřednictvím výkonného výboru Vězeňské duchovenské péče výkon služby dobrovolných duchovních – členů Vězeňské duchovenské péče,
- d) spolupracuje s vězeňským personálem na všech úrovních řízení, zejména s kaplany, za účelem vytváření vhodných podmínek pro duchovní a pastorační činnost,
- e) informuje smluvní strany prostřednictvím svého předsedy v součinnosti s hlavním kaplanem o aktuální problematice služby dobrovolných duchovních – členů Vězeňské duchovenské péče ve věznicích a ústavech i o celkové problematice duchovní péče.

(3) Vězeňskou duchovenskou péči ve styku s Vězeňskou službou zastupuje její předseda nebo místopředseda ve spolupráci s hlavním kaplanem.

Čl. 6

(1) Pověřené osoby při poskytování dobrovolné duchovní služby ve věznici nebo ústavu:

- a) docházejí na místo určení alespoň dvakrát měsíčně v předem dohodnutých termínech,
- b) prokazují svoji totožnost a oprávnění ke vstupu s uvedením rozsahu pohybu po objektu Vězeňské služby v souladu s vnitřními předpisy,
- c) zachovávají v tajnosti důvěrně sdělené skutečnosti – zповědні tajemství,
- d) dodržují zákony, vyhlášky a další předpisy upravující duchovní službu ve výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody a výkonu zabezpečovací detence.

(2) Pověřené osoby jsou oprávněny zejména:

- a) vstupovat do věznice nebo ústavu, v nichž konají duchovní a pastorační činnost a pohybovat se v ní v rozsahu stanoveném vnitřními předpisy,
- b) podílet se vhodnými formami na duchovně výchovné činnosti,
- c) upozorňovat příslušné služební funkcionáře na zjištěné nedostatky, které brání řádnému výkonu duchovní a pastorační činnosti,
- d) požadovat informace o stavu a chování obviněných, odsouzených a chovanců, jimž poskytují duchovní a pastorační činnost,
- e) nahlížet do osobních spisů odsouzených, obviněných a chovanců, jimž poskytují duchovní a pastorační činnost, pokud s tím tyto osoby souhlasí,
- f) přinášet do věznice nebo ústavu, v nichž konají duchovní a pastorační činnost, náležitosti nezbytné pro provádění náboženských úkonů, a to v rozsahu a množství schváleném ředitelem příslušné věznice nebo ústavu. Víno pro potřeby eucharistie propustí orgány kontroly v množství maximálně do 2 dcl.

Čl. 7

Ředitel věznice nebo ústavu může z bezpečnostních důvodů zakázat vstup pověřené osobě, jestliže závažným způsobem poruší právní předpisy nebo vnitřní předpisy Vězeňské služby. O zrušení zákazu vstupu pověřené osobě rozhoduje ředitel příslušné organizační jednotky nebo generální ředitel. O těchto skutečnostech vždy informuje cestou hlavního kaplana Radu.

Čl. 8

Jednotlivé organizační jednotky Vězeňské služby:

- a) respektují právo pověřených osob určovat liturgický průběh bohoslužebných a pastoračních setkání, přičemž zaměstnanci Vězeňské služby mohou do průběhu těchto setkání zasáhnout

jen v případech ohrožujících bezpečnost zúčastněných osob;

b) respektují právo pověřených osob na duchovní a pastorační činnost bez sluchové kontroly zaměstnanců Vězeňské služby;

c) respektují právo na zachování zpovědního nebo obdobného tajemství;

d) poskytují pověřeným osobám sdruženým ve Vězeňské duchovenské péči a zejména jejímu výkonnému výboru pomoc se zajištěním duchovní a pastorační činnosti v rámci Vězeňské služby, zejména odesíláním korespondence formou služebních zásilek a vyřizováním služebních telefonátů a elektronické komunikace v rámci sítě Vězeňské služby.

Čl. 9

(1) Tato Dohoda se uzavírá na dobu neurčitou.

(2) Tuto Dohodu lze měnit či doplňovat písemnými doplňky číslovanými ve vzestupné řadě po dohodě všech smluvních stran.

(3) Tuto Dohodu lze ze závažných důvodů písemně vypovědět s tím, že její platnost skončí uplynutím šesti kalendářních měsíců následujících po měsíci, v němž byla výpověď doručena ostatním smluvním stranám.

(4) Práva z této Dohody vyjma práva na její vypovězení se přiměřeně vztahují také na Federaci židovských obcí v České republice, která je pozorovatelem Ekumenické rady církví.

Čl. 10

(1) Tato Dohoda nabývá platnosti dnem podpisu smluvními stranami a účinnosti dnem vyhlášení nařízením generálního ředitele Vězeňské služby.

(2) Ujednání obsažená v této dohodě budou východiskem pro zpracování nařízení generálního ředitele Vězeňské služby o organizaci duchovní služby ve Vězeňské službě, která v duchu této dohody bude upravovat konkrétní činnost duchovní služby v návaznosti

na vnitřní předpisy Vězeňské služby.

(3) Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference uzavře s Vězeňskou duchovenskou péčí smlouvu k této Dohodě, která podrobně upraví vzájemný vztah Ekumenické rady církví a České biskupské konference k Vězeňské duchovenské péči tak, aby plně odpovídal vzájemným závazkům smluvních stran této Dohody.

(4) Dnem vyhlášení této Dohody pozbývá platnosti dosavadní Dohoda o duchovní službě vyhlášená dne 25. 8. 2008 nařízením generálního ředitele Vězeňské služby č. 41/2008.

V Praze dne 21. listopadu 2013

Za Vězeňskou službu: **brig. gen. Mgr. Petr Dohnal v. r.**

Za Českou biskupskou konferenci: **kardinál Dominik Duka v. r.**

Za Ekumenickou radu církví: **Mgr. Joel Ruml v. r.**